
**Noile oportunitati de solutionare al problemei
transnistrene prin mecanismele Europei moderne.**

Nicu Popescuⁱ

*“Europenii trebuie sa fie mai bine pregatiti pentru a-si asuma
responsabilitati legate de gestionarea conflictelor din noua
generatie... E necesara o abordare a acestora tot mai
serioasa, cu atat mai mult ca procesul de extindere apropie
UE de zone de instabilitate cronica, care lasate de la sine,
risca sa aduca prejudicii procesului de integrare europeana”,
Javier Solana.*

INTRODUCERE.

La 11 ani de la incheierea ostilitatilor dintre guvernul Republicii Moldova si autoritatile separatiste din stanga Nistrului, perspectivele unei solutii politice care ar respecta integritatea teritoriala si independenta Moldovei raman neclare. Chisinaul si Tiraspolul sunt angajate intr-un proces de negocieri care vizeaza definirea unui statut al regiunii transnistrene in cadrul unei Moldove unificate. Negocierile sunt mediate de catre Rusia, Ucraina si Organizatia pentru Securitate si Cooperare in Europa (OSCE). O Comisie Constitutionala lucreaza asupra elaborarii unei noi constituti pentru o Moldova eventual reunificata.

Un complex de evolutii interne si internationale ar putea favoriza eforturile de reintegrare a Moldovei. Valorizarea acestor oportunitati depinde de capacitatea de coordonare a eforturilor interne de solutionare a conflictului transnistrean cu evolutiile internationale. Republica Moldova are tot interesul ca actiunile interne de solutionare a conflictului transnistrean sa se inscrie intr-un context mai larg de evolutii legate de extinderea UE si NATO si a relatiilor acestor institutii cu Rusia si Ucraina.

Extinderea UE si NATO constituie un context favorabil reconsiderarii atitudinilor Occidentului fata de problema transnistreana. In conditiile in care Moldova se va afla in 2004 la hotarul NATO si, probabil, in 2007 la cel al UE, problema transnistreana cunoaste un transfer din categoria unui conflict post-sovietic “eurasiatic” in care Rusia ar

avea un rol special, intr-un conflict “european” in care UE devine o parte indispensabila procesului de solutionare.

Studiul de fata se va referi la schimbarile de pozitie ai UE vis-à-vis de problema transnistreana, dar si la actiunile concrete prin care UE poate contribui la rezolvarea complexului de probleme care isi au radacina in existenta conflictului transnistrean. Schimbarea de atitudine a UE fata de problema transnistreana nu este un proces autonom, ci se inscrie in cadrul dezvoltarii unei Politici Europene de Securitate si Aparare si a unei politici pentru “noii vecini” (Wider Europe – New Neighbourhood). Dezvoltarea graduala a acestor instrumente de politica externa ale UE duce la reevaluarea rolului international al Uniunii si constituie o oportunitate pentru autoritatile Republicii Moldova in procesul de reglementare transnistreana si al eforturilor de apropiere de UE.

Studiul de fata evalueaza care sunt implicatiile si oportunitatile deschise pentru Republica Moldova din perspectiva necesitatii de a rezolva conflictul transnistrean in contextul transformarii UE largite intr-o structura de securitate. Studiul propune o analiza a modelelor existente de garantii in problema transnistreana, si elaboreaza un model nou de garantii care tine cont de necesitatea unei solutii durabile a conflictului si a tentativelor Moldovei de a se apropia de UE. Studiul poate fi o contributie la eforturile de a imprima procesului de reglementare transnistreana o dimensiune europeana. Ideile exprimate in studiu ar putea fi luate in considerare in cadrul elaborarii unei strategii mai complexe de solutionare a conflictului transnistrean.

MEDIATORI SI GARANTI IN REGLEMENTAREA TRANSNISTREANA.

In 1992 guvernul de la Chisinau a fost angajat intr-un razboi de scurta durata cu zona din est al republicii. Printre consecintele ostilitatilor de acum 11 ani poate fi evocata si incapacitatea Moldovei de a deveni un stat viabil, atata timp cat problema transnistreana nu este rezolvata. Intreruperea ostilitatilor in vara 1992 a fost urmata de lansarea procesului de negocieri privind solutionarea conflictului. Negocierile privind definirea unui statut al zonei de est al republicii in cadrul Moldovei sunt purtate intre autoritatile separatiste si guvernul de la Chisinau cu participarea mediatorilor Rusia, Ucraina si Organizatia pentru Securitate si Cooperare in Europa (OSCE).

Rusia si formatul pentalateral de negocieri privind reglementarea transnistreana.

Unul din aspectele oarecum marginalizate in cadrul discutiilor privind reglementarea transnistreana este problema durabilitatii si eficacitatii eventualei solutii in rezolvarea acestui conflict. Oricare ar fi modelul unei eventuale reglementari – federatie, stat unitar sau alte forme de organizare administrativa – problema cheie este daca aceste aranjamente vor fi durabile si intr-adevar vor garanta o intregire a Moldovei, si nu vor constitui un pas spre o scindare definitiva a republicii. In conditiile actuale, si cu formatul actual de negocieri, pot aparea anumite dubii privind perspectivele acestei reglementari.

Unul din factorii care diminueaza potentialul unei reglementari echitabile a problemei transnistrene tine de faptul ca formatul pentalateral de negocieri este dominat de o singura tara, care este departe de a fi impartiala in conflictul transnistrean. In plus, formatul de negocieri nu tine cont de interesele UE si NATO largite, chiar daca Rusia se afla la peste o mie de kilometri de Transnistria, si republica separatista nu creeza nici un fel de probleme de securitate Federatiei Ruse. In acelasi timp, Transnistria se va afla la mai putin de o suta de kilometri de hotarul UE si NATO extinse, iar problemele de securitate si stabilitate care isi au radacina in existenta acestei entitati separatiste, vor afecta interesele de securitate ale institutiilor occidentale largite.

Rusia este considerata un jucator dominant in formatul pentalateral, detinand putere de veto in cadrul OSCE, posibilitatea de a aplica o gama larga de parghii politice si economice asupra Ucrainei sau Moldovei, iar Transnistria datoreaza Rusiei insasi existenta sa, asigurata cu sprijinul militar, politic si economic acordat de catre Moscova. In aceste conditii reglementarea strategica a conflictului transnistrean devine dependenta de un singur actor international. Dependenta excesiva a procesului de reglementare transnistreana de Rusia vine in contradictie cu necesitatea de a asigura o solutie durabila a conflictului. Cu alte cuvinte daca Moldova doreste ca Transnistria sa nu isi reactivizeze tendintele separatiste dupa o eventuala reunificare, atunci trebuie sa existe o balanta a garantilor in reglementarea transnistrene (Popescu 2003b). Daca Chisinaul nu doreste se fie in permanenta amenintat de catre Tiraspol cu o noua secesiune, aceasta perspectiva trebuie eliminata. Iar pentru aceasta este nevoie sa existe forte externe care vor fi capabile sa aplice suficiente presiuni asupra Transnistriei ca aceasta sa nu recurga la argumentul “separatist” atunci cand ii va conveni. Pana la momentul actual nici Federatia Rusa, nici OSCE sau Ucraina nu au putut demonstra ca detin parghiile sau vointa politica de a presa cu succes Transnistria. Nu exista nici un semnal ca dupa o eventuala reunificare, Rusia, OSCE sau Ucraina isi vor schimba atitudinile.

In conditiile in care nu vor exista si alti garantii in afara de Rusia si Ucraina (OSCE nu este garant), o eventuala reglementare a conflictului transnistrean ridica doua probleme – cea a libertatii de a alege caile de dezvoltare a Moldovei, si cea a durabilitatii reglementarii transnistrene. Studiul de fata sugereaza ca formatul actual de garantii nici nu asigura libertatea de a alege caile ulterioare de dezvoltare a Moldovei, nici nu rezolva cu adevarat problema transnistreana, ci o suspendeaza.

S-a evocat de mai multe ori faptul ca mentinerea actualei formule de garantii va permite implicarea directa a statelor garante in treburile interne ale republicii (A se vedea comentariile lui Vladimir Socor pentru Europa Libera incepand cu iarna/primavara 2003). In afara de aceste temeri legitime, ar mai exista si pericolul ca o eventuala rezolvare al conflictului transnistrean nu ar fi decat o solutionare mimata, care ar putea fi “anulata” prin incurajarea unor noi tendinte separatiste, atunci cand unul din garantii va considera ca aceasta corespunde intereselor sale. In aceste conditii exista pericolul ca o eventuala rezolvare a conflictului ar fi conditionata de politica externa a guvernului de la Chisinau, astfel politica externa devenind ostateca a Tiraspolului, si a statelor garante. O astfel de situatie ar implica revizuirea unor prioritati externe, printre care si integrarea Moldovei in UE.

O eventuala solutie a conflictului transnistrean trebuie sa tina cont de necesitatea minimizarii riscului ca odata cu schimbarile politice din Moldova, conflictul transnistrean ar putea fi revitalizat de forte intrene sau externe. Introducerea unui element de durabilitate a solutionarii conflictului trebuie facuta prin implementarea unor noi mecanisme de garantie a reglementarii si echilibrarea actualului format de mediatori si garanti prin implicarea unor institutii occidentale. In caz contrar, chiar si in conditiile unei solutionari formale a conflictului, problema transnistreana nu ar fi rezolvata, ci suspendata, atata timp cat aceasta ii va conveni Federatiei Ruse sau Tiraspolului.

Pentru rezolvarea conflictului transnistrean este nevoie de introducerea unor garantii si elemente care ar stabili si echilibra asimetria statelor garante. Stabilizarea formatului de reglementare a conflictului si de garantie a integritatii teritoriale a Moldovei se poate atinge prin implicarea Uniunii Europene in rezolvarea conflictului transnistrean. Posibilitatile de a realiza aceasta optiune vor fi analizate mai jos. Insa este important sa tinem cont de faptul ca implicarea UE in reglementarea transnistreana nu este sustinuta de pe pozitilele unei dileme Est - Vest, sau a unei opozitii dintre Rusia si Occident. Implicarea UE e necesara pentru a stabili si a face ireversibila o eventuala solutie a conflictului.

Totodata, trebuie sa se tina cont si de faptul ca Rusia doreste un parteneriat strategic cu UE, fiind de acord in comunicatele oficiale ca acest parteneriat ar avea ca baza valori comune (Emerson, 2001:23). Prezenta UE in mecanismele de reglementare transnistreana (inclusiv in procesul de negocieri) va limita politica actuala a Rusiei si Ucrainei declaratiile carora Bruxelles difera de actiunile si pozitilele luate la Chisinau si Tiraspol. Astfel, Moldovei ii este benefica promovarea ideii ca reglementarea transnistreana este unul din testele care demonstreaza faptul ca Rusia intr-adevar este gata sa isi construiasca parteneriatul strategic cu UE pe o comunitate de valori si principii de conduita internationala comune.

OSCE si rezolvarea conflictului transnistrean.

Dupa un deceniu de negocieri, cel mai important rezultat al perioadei scurse de la finalul fazei violente a conflictului este faptul ca Transnistria a reusit sa supravietuiasca in calitatea unui "stat de facto" (Lynch, 2001:4). Regimul transnistrean a beneficiat de suport politic si economic din partea Rusiei si partial a Ucrainei si anumitor actori politici si economici din Chisinau. In acelasi timp realizarile statului Republica Moldova au fost extrem de modeste, aceasta fiind incapabila sa devina un stat viabil politic si economic.

Din perspectiva comunitatii internationale, conflictul transnistrean consta din cateva probleme. Prima este problema retragerii trupelor ruse din stanga Nistrului conform angajamentelor asumate de catre Federatia Rusa la summitul OSCE de la Istanbul in noiembrie 1999. A doua problema tine de negocierile privind solutionarea politica a conflictului si identificarea unui statut pentru Transnistria in cadrul Moldovei reintregite. O a treia problema se refera la cine vor fi garantii reglementarii transnistrene si care vor fi statele sau organizatiile ce vor garanta implementarea si durabilitatea aranjamentelor

privind reintegrarea Republicii Moldova. Pana la momentul actual problema “garantiilor” este legata de un set de masuri, printre care si asigurarea unei forte militare de mentinere a pacii. OSCE a jucat un rol cheie in setul de probleme sus mentionate.

Una din functiile implicite ale OSCE era reprezentarea viziunii comunitatii internationale in rezolvarea conflictului transnistrean. Totusi, ar fi exagerat sa se afirme ca OSCE ar fi putut asigura rolul unei contrabalante sprijinului acordat de catre Rusia autoritatilor din stanga Nistrului (Munteanu 1999: 142). Dupa un deceniu de negocieri cu rezultate modeste, capacitatea OSCE de a contribui la un rezultat pozitiv al negocierilor privind solutionarea conflictului este tot mai des sub semnul intrebării. Situatia este specifica nu numai Moldovei, ci si altor conflicte din spatiul de responsabilitate al OSCE.

Scepticismul fata de capacitatea OSCE de a juca un rol decisiv in reintregirea Moldovei este cauzat de o serie de factori. In primul rand OSCE nu are un mecanism care ar asigura implementarea deciziilor sale. In al doilea rand OSCE este prea dependenta de interesele tactice ale statelor membre. Orice stat membru al OSCE are drept de veto in deciziile acestei organizatii. Aceasta reduce capacitatea OSCE de a dezvolta o autonomie mai mare de actiune, care s-ar baza pe interesele intregii comunitati de state OSCE si al valorilor declarate in Actul Final de la Helsinki. Cu atat mai mult cu cat OSCE a devenit ostatica intereselor unor state membre, capabile sa blocheze intregul proces de luare a deciziilor in OSCE prin dreptul lor de veto. Chiar negocierile de constituire a Conferintei pentru Securitate si Cooperare in Europa au fost blocate in 1974 de catre Malta. Acest neajuns “orginar” marcheaza si acum activitatea OSCE. In al treilea rand, politicile externe ale statelor membre OSCE se bazeaza pe valori (si bineinteles interese) diferite, accentuand si mai mult incapacitatea Organizatiei de a-si justifica denumirea, si anume de a asigura securitatea in spatiul de la Vancouver la Vladivostok. Prin acest set de factori se explica de ce in toate conflictele rezolvate macar partial, primul rol le-a revenit NATO si UE, iar OSCE juca un rol complementar foarte important, dar nu hotarator.

Problema ineficientei OSCE nu se refera numai la rolul sau in Moldova, desi cazul Moldovei confirma o tendinta generala. Interventia OSCE nu a fost suficienta pentru prevenirea conflictelor din Kosovo sau Macedonia, unde a fost nevoie de implicarea altor institutii – NATO, UE, ONU – pentru ca OSCE sa revina abia in faza post-conflict. Securitatea europeana de dupa razboiul rece este edificata pe baza principiului complementaritatii institutiilor de securitate. In aceasta arhitectura, OSCE ii revin roluri legate de prevenirea conflictelor, democratizarea societatilor, reconstructia post-conflictuala, dar niciodata rezolvarea conflictelor *per se*. Acelasi principiu al complementaritatii institutiilor de securitate trebuie aplicat si in cazul Moldovei, pentru ca este singurul principiu care a dat rezultate mai degraba pozitive.

Amploarea conflictelor din Balcani a fost limitata doar la interventia decisiva a altor organizatii, precum NATO sau UE. Rolul OSCE in crizele din Bosnia, Albania (Tripodi, 2002), Kosovo (Bellamy si Griffin 2002) sau Macedonia a fost foarte diferit de activitatile OSCE in unele din conflictele post-sovietice. In Balcani a fost aplicat principiul complementaritatii institutiilor de securitate, in care NATO, UE, OSCE si ONU colaborau pentru rezolvarea unor conflicte, fiecare din aceste structuri fiind

implicata in mod diferit la diverse etape ale crizelor. Principala preocupare a OSCE in stabilizarea acestor conflicte tinea de promovarea normelor democratice, monitorizarea alegerilor, facilitarea dialogului intre diverse comunitati etnice sau religioase, reforma sistemului educational, elaborarea unor masuri de intarire a securitatii si increderii dintre partile implicate in conflict, elaborarea recomandarilor pentru detensionarea relatiilor dintre diverse comunitati etc. Fara indoiala rolul OSCE in Balcani este foarte important, insa trebuie sa se tina cont de segmentele unde OSCE poate contribui pozitiv la atenuarea sau prevenirea, dar nu rezolvarea, unor crize sau conflicte secesioniste. OSCE nu a avut niciodata nici capacitatea politica proprie si nici mecanismele necesare pentru a rezolva anumite situatii de conflict. OSCE insa poate facilita realizarea deciziilor, si acesta este lucrul pe care il poate face cel mai bine, dupa cum a demonstrat experienta din Balcani.

In Balcani, OSCE nu s-a ocupat de rezolvarea crizelor propriu-zise. OSCE a fost implicata in etapele de prevenire a crizelor, si in fazele ulterioare unei crize. Tentativa de a rezolva criza din Kosovo in 1998-1999 prin mecanismele OSCE (Kosovo Verifying Mission) a esuat (Bellamy, 2002). Pentru stabilizarea Macedoniei in 2001, a fost necesara implicarea Secretarului General al NATO, George Robertson, si a Inaltului Reprezentant al UE pentru Politica Externa si de Securitate Comuna, Javier Solana. Nici experienta Bosniei sau Albaniei nu confirma existenta unor mecanisme proprii ale OSCE de stabilizare a unor tari, fara sprijinul decisiv al altor organizatii sau state. Mecanismele politice, economice si de securitate pentru stabilizarea Europei de Sud-Est sunt asigurate de NATO (Bosnia, Kosovo, Macedonia), UE (Macedonia, partial Bosnia) sau unele state membre ale acestor organizatii actionand la cererea guvernelor din regiune (Italia si Grecia actionand la cererea guvernului albanez in 1997). In aceste crize, rolul OSCE se rezuma la asistenta in implementarea deciziilor luate intr-un alt cadru politic, in care resursele politice ale NATO sau UE sunt principalele mecanisme care asigura stabilitatea. Cu alte cuvinte NATO si UE se ocupau de stabilizarea situatiei, medierea intre partile aflate in conflict, aplicarea presiunilor politice necesare pentru atingerea unor intelegeri, garantarea intelegerilor.

In cazul conflictelor post-sovietice din Moldova, Georgia (Abhazia, Osetia de Sud) si Azerbaijan (Karabah), ideea complementaritatii institutiilor de securitate europene a fost aplicata intr-o masura mult mai limitata. OSCE i-au fost atribuite roluri centrale in solutionarea acestor conflicte (mai putin in Abhazia) nu din convingerea ca OSCE va rezolva aceste probleme, ci pentru ca interesele occidentalilor in regiune erau prea mici ca UE sau NATO sa intre intr-un conflict de interese cu Rusia. Totodata nici monopolul rus in reglementarea acestor conflicte nu ar fi fost acceptabil. Deaceia s-a ales solutia intermediara reprezentata de catre OSCE.

Lipsa de progres in rezolvarea crizelor din spatiul post-sovietic contrasteaza cu efectele stabilizatoare ale implicarii NATO si UE in Albania si Macedonia, si intr-o anumita masura in Bosnia si Kosovo, chiar daca situatia ramane incerta. Deciziile politice importante erau adoptate cu concursul NATO sau UE si a statelor membre. In acelasi timp, OSCE se ocupa de facilitarea realizarii deciziilor luate la un alt nivel.

OSCE, o institutie interguvernamentala *par excellence*, manifesta o dependenta sporita de pozitiile statelor membre comparativ cu institutiile europene. Spre deosebire de UE,

OSCE nu are o sinergie si o identitate institutionala bine definita atunci cand se cere solutionarea conflictelor. In plus, spre deosebire de NATO sau chiar Organizatia Tratatului privind Securitatea Colectiva/OTSC (Rusia, Armenia, Belarus, Kazahstan, Kirghizistan, Tajikistan), OSCE nu are un stat lider care ar contribui prin statutul sau la marirea credibilitatii OSCE. Faptul ca OSCE nu beneficiaza de sprijinul unor state-membre cheie (SUA, Marea Britanie, Franta, si chiar Rusia), si nu poseda capacitatea de a-si promova agenda in lipsa sustinerii statelor membre, submineaza capacitatea sa de a fi un factor decisiv in dezamorsarea focarelor de instabilitate in Europa, printre care se numara si Transnistria. In conditiile in care OSCE pare a fi mai degraba “o asamblée a atator state mici”, aceasta organizatie nu se mai bucura nici de sprijinul Rusiei, nici de cel al UE (Emerson 2001:50), iar scepticismul SUA fata de OSCE este si mai vechi. Or daca organizatia nu beneficiaza de sprijinul actorilor internationali-cheie, nu este clar de ce Moldova trebuie sa-si mentina atasamentul fata de formatul de negocieri in care OSCE nu are capacitatea si sprijinul politic necesar de a promova o reglementare transnistreana durabila, nu de conjunctura.

Marginalizarea OSCE este si mai evidenta in conditiile in care: (1) UE si NATO isi largesc spectrul functiilor, asumandu-si responsabilitati largi legate de gestionarea crizelor; (2) NATO si UE se extind. In 2004 la NATO vor adera 7 noi membri din ECE (Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Romania, Slovacia, Slovenia), iar la UE – 8 membri din ECE (Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Ceha, Slovacia, Slovenia, Ungaria). Bulgaria, Croatia si Romania urmeaza sa adere la UE in 2007; (3) NATO si UE creaza noi mecanisme de cooperare in sfera securitatii cu Rusia.

Acum cativa ani, unul din avantajele OSCE in gestionarea crizelor fata de NATO si UE era considerata participarea Rusiei si a statelor din Europa Centrala si de Est (ECE), de vocea carora trebuia sa se tina cont in anumite probleme. Astazi, acest presupus avantaj nu mai este valabil din cateva motive. In cazul Rusiei s-a vazut ca implicarea sa in solutionarea anumitor crize poate fi realizata si ad hoc (fara ca OSCE sa joace un rol central intr-o criza), asa cum s-a intamplat in Bosnia si Kosovo, unde Rusia a facut parte din trupele de mentinere a pacii in baza unor intelegeri separate cu NATO. Crearea Consiliului Rusia – NATO in mai 2002, care prevede si cooperarea in operatiuni de mentinere a pacii si gestionare a crizelor, reduce si mai mult functia OSCE de a angaja Rusia intr-un dialog. In acelasi timp, exista si un mecanism de consultari regulate dintre Comitetul Politic si de Securitate (COPS) al UE si Rusia, la nivel ambasadorial, care asigura un schimb de pareri pe probleme de securitate intre Moscova si Bruxelles. Astfel, institutionalizarea relatiilor dintre Rusia pe de o parte, si UE sau NATO pe de alta parte, reduce din importanta OSCE atunci cand e necesar dialogul intre Vest si Est.

In lumina evolutiilor sus-mentionate apare nevoia de a reconsidera rolul OSCE in solutionarea conflictului transnistrean. Daca Moldova doreste o solutionare durabila a conflictului transnistrean, Chisinaul trebuie sa sustina o modificare a aranjamentelor de solutionare al conflictului. Este in interesele Chisinaului ca OSCE sa isi asume in Moldova acele sarcini pe care le-a implementat cu un anumit succes in alte state afectate de conflicte. OSCE s-ar putea concentra mai mult pe promovarea normelor democratice si a drepturilor omului, monitorizarea alegerilor, facilitarea dialogului intre minoritatile

nationale si populatia majoritara, promovarea si monitorizarea reformei structurilor de securitate in Transnistria etc. OSCE s-ar ocupa de lucruri pe care le realizeaza cu o eficacitate si in alte societati afectate de tensiuni si conflicte. Rolul OSCE in Moldova trebuie sa fie determinat de experienta pozitiva a acestei organizatii in alte state Sud-Est Europene, si sa tina cont de segmentele pe care OSCE poate contribui pozitiv la atenuarea sau prevenirea, dar nu rezolvarea, unor crize.

Astfel de interpretari ai rolului OSCE in solutionarea crizelor sunt confirmate si de inalti oficiali OSCE. De exemplu, Ambasadorul Gerard Stoudmann, Directorul Centrului pentru Politici de Securitate din Geneva, fost director (1997-2002) al Biroului OSCE pentru Instituti Democratice si Drepturile Omului din Varsovia afirma:

“In mai multe state din Europa centrala si de est “valoarea adaugata” a OSCE s-a redus foarte mult in contextul extinderii [NATO si UE]. In Balcani, OSCE nu mai este institutia principala care se ocupa de gestionarea crizelor. Acest rol revine din ce in ce mai mult NATO... iar UE se doteaza de propriile capacitati operationale ... pentru a-si spori capacitatile de actiune pe teren. Aceasta nu inseamna ca OSCE devine irelevanta. Zona eurasiatica – Asia Centrala si Caucazul – devin mai importante din perspectiva problemelor de securitate, si OSCE are un rol esential in aceasta regiune. In plus OSCE are un rol de necontestat in chestiunile electorale in zona statelor membre OSCE, nu doar prin monitorizarea alegerilor, dar si prin elaborarea cadrului legal electoral si imbunatatirii administratiei alegerilor.” (CPSI, 2003:26)

Implicit, fostul oficial OSCE recunoaste ca organizatia este importanta predominant pentru tarile care nu pot conta pe contributia NATO sau UE in rezolvarea crizelor (Caucaz si Asia Centrala), si ca OSCE este importanta si utila prin contributia sa la democratizare mai mult decat la rezolvarea crizelor *per se*.

Pentru rezolvarea problemei transnistrene e nevoie de alte mecanisme si institutii decat OSCE – lucru confirmat atat la Bruxelles, cat si la Moscova. Un expert occidental ce lucreaza pentru Secretariatul General al Consiliul UE afirma urmatoarele:

“... OSCE este o organizatie excelenta si s-a descurcat foarte bine pe parcursul ultimilor zece ani, si desigur va continua sa joace un rol important in Moldova si in acest conflict [transnistrean –n.a.], in formatul de negocieri si in alte domenii. Totusi Uniunea Europeana are mai multe avantaje comparative. UE poate aduce impreuna componentele politice, economice [pentru solutionarea conflictului]...” (Europa Libera, Ora Moldovei, 04.07.2003, Interviu cu Dov Lynch).

Iar Oleg Astahov, reprezentantul Federatiei Ruse in Comisia Unificata de Control afirma ca:

“...posibilitatea de a transfera fortele de pace [din Transnistria-n.a.] sub egida OSCE ar fi problematica, pentru ca OSCE nu posedă mecanismele militare necesare pentru a asigura astfel de operațiuni” (Nezavisimaya Gazeta, 08.04.03).

Cu alte cuvinte, un oficial OSCE, un expert ce lucrează pentru UE și un oficial rus sunt de acord că OSCE nu posedă toate instrumentele politice și de securitate pentru a garanta reintegrarea Moldovei. În aceste condiții este în interesul Chișinăului să invite UE și SUA în calitate de garanți al unei eventuale soluționări a problemei transnistrene. UE și SUA, alături de Rusia și Ucraina ar garanta și sprijini reintegrarea Moldovei, iar OSCE ar facilita realizarea garanțiilor, așa cum o face în Macedonia, Bosnia sau Kosovo. Un astfel de rol pentru OSCE ar fi perfect legitim și ar corespunde funcției și experienței OSCE în alte conflicte. OSCE poate contribui la elaborarea unor decizii, dar nu poate garanta realizarea lor, așa cum s-a demonstrat și în cazul neretragerii trupelor ruse de pe teritoriul Moldovei sau Georgiei. Aceasta retragere și astăzi depinde numai de bunăvoința Rusiei și presiunile UE și SUA asupra Rusiei, dar nu de capacitatea OSCE, care poate doar să “monitorizeze” nu și să asigure retragerea trupelor străine de pe teritoriul unor state ca Moldova sau Georgia.

În aceste condiții, Republica Moldova trebuie să caute oportunități de “modernizare” a mecanismelor de soluționare a conflictului transnistrean, ținând cont de experiența altor conflicte din Europa de Sud-est. O atenție deosebită trebuie acordată contribuției UE la reglementarea unor conflicte. Implicarea UE în soluționarea conflictului transnistrean ar fi binevenit din patru motive fundamentale:

- UE deține întregul spectru de parghii politice, economice și de securitate pentru a impulsiona negocierile dintre Moldova și Transnistria, inclusiv utilizând cadrul de relații UE – Rusia și UE-Ucraina. OSCE din păcate nu are aceste capacități;
- implicarea directă a UE în soluționarea conflictului transnistrean ar putea constitui un mecanism de asociere, iar apoi integrare în UE pentru Moldova;
- UE este singura organizație europeană cu experiență în domeniul gestionării civile a crizelor. O dimensiune de care trebuie să se țină cont în eforturile de reintegrare a Moldovei ține de aspectele non-militare de garanție a soluționării conflictului. O forță de menținere a păcii în Transnistria, indiferent de componenta sa, nu va putea asigura întreg spectrul de acțiuni menite să reintrească Moldova, și să garanteze viabilitatea statului. Moldova va avea nevoie de o operațiune internațională civilă care ar facilita reintegrarea țării prin asigurarea unei forțe de poliție internațională în Transnistria, și a unei forțe de control al frontierei cu Ucraina (a se vedea ultimul capitol pentru o analiză mai detaliată în acest sens);
- UE are interese clare și “urgente” (Declarația lui Solana din 19.02.2003) ce țin de soluționarea conflictului transnistrean fără întârziere.

Contextul politic internațional favorizează o conectare a UE la eforturile de soluționare a problemei transnistrene. În ultimele luni, UE s-a arătat interesată să contribuie la soluționarea acestui conflict, care va afecta securitatea Uniunii largite. O astfel de

evolutie corespunde intereselor Moldovei, care doreste o reintregire si stabilizare a tarii, intarirea statului si integrarea ulterioara in UE.

UNIUNEA EUROPEANA SI CONFLICTUL TRANSNISTREAN: POZITII, ACTIUNI SI PERSPECTIVE.

Pozitia Uniunii Europene fata de conflictul transnistrean.

Extinderea UE si a NATO constituie un context favorabil reconsiderarii atitudinilor Occidentului asupra problemei transnistrene. In conditiile in care Moldova se va afla in cativa ani la hotarele UE si NATO, iar tara mai ramane un factor de instabilitate regionala, problemele interne ale Moldovei legate de existenta regiunii separatiste din est capata o noua dimensiune internationala. Institutiile europene nu mai percep conflictul transnistrean conform vechii paradigme in care Rusiei i se recunosteau anumite “drepturi speciale” in gestionarea crizelor din Comunitatea Statelor Independente. Acest lucru este valabil in special in cazul conflictului transnistrean, care afecteaza mai mult securitatea Uniunii Europene largite, decat securitatea Rusiei. Procesul de reglementare transnistreana cunoaste un transfer din categoria unui conflict post-sovietic “eurasiatic” in care Rusia ar avea un rol special, intr-un conflict “european” in care UE ar trebui sa joace un rol mai activ pentru ca interesele sale sunt afectate direct.

In conditiile in care formatul pentalateral de negocieri nu a reusit sa contribuie decisiv la rezolvarea problemei transnistrene, Uniunea Europeana s-a aratat tot mai interesata sa contribuie la rezolvarea conflictului transnistrean. Schimbarea de atitudine a UE a devenit vizibila incepand cu decembrie 2002, cand UE s-a angajat intr-o serie de declaratii si actiuni prin care isi arata disponibilitatea de a contribui direct la rezolvarea conflictului transnistrean.

Cauzele activizarii UE in problema Transnistreana

- Necesitatea unei noi politici fata de noii vecini ai UE in contextul extinderii, si intentia de a-si asuma un rol sporit in gestionarea crizelor din *Europa largita*, care include si Moldova;
- Lansarea primelor operatiuni UE de gestionare a crizelor in Bosnia (ianuarie 2003), Macedonia (aprilie 2003) si Congo (iunie 2003);
- Neretragerea trupelor ruse din Moldova in conformitate cu prevederile de la Istanbul, pana la 31 decembrie 2002;
- Relansarea eforturilor de internationalizare, si chiar europenizare, a conflictului transnistrean de catre Chisinau;
- Temerile ca modalitatea de solutionare a conflictului propusa in documentul de la Kiev de catre mediatori nu asigura rezolvarea durabila a conflictului, ci suspendarea lui, fapt care contravine atat intereselor Moldovei, cat si intereselor

UE;

- Formatul pentalateral de negocieri, in care Rusia, Ucraina si OSCE nu au reusit sa contribuie decisiv la rezolvarea problemei transnistrene, Uniunea Europeana este interesata sa contribuie la stabilizarea situatiei de la hotarele sale.

Interesul UE a fost cauzat de mai multi factori, cum sunt:

- elaborarea unei politici a UE pentru “Europa largita”, in care UE ar fi mai activa in solutionarea crizelor de la periferia sa. In discutiile privind “Europa largita” Transnistria este mentionata drept un conflict in care UE trebuie sa se implice. Comunicarea Comisiei Europene privind relatiile cu noii vecini mentioneaza ca “UE trebuie sa isi asume un rol mai activ pentru a facilita rezolvarea disputelor in Palestina, Sahara de Vest si Transnistria... O implicare mai mare a UE in gestionarea crizelor ... ar fi o demonstratie directa a dorintei UE de a-si asuma responsabilitati mai mari in rezolvarea conflictelor din statele vecine. Odata cu rezolvarea disputelor, capabilitatile militare si civile UE de gestionare a crizelor pot fi activate in aranjamentele de securitate interna in situatia post-conflict. Surse aditionale de finantare pentru reconstructia si dezvoltarea post-conflictuala ar fi necesare”.
- lansarea de catre UE a primelor operatiuni de gestionare civila si militara a crizelor in Bosnia, Macedonia si Congo, fapt ce confirma capacitatea operationala a UE de a contribui direct la gestionarea crizelor de la periferia sa si statutul UE de actor in domeniul securitatii. Faptul ca UE este implicata direct in gestionarea a trei crize confirma credibilitatea UE in calitate de actor care poate contribui la stabilizarea si rezolvarea unor situatii conflictuale. Spre deosebire de situatia anilor '90, cand unica reactie a UE, ca institutie, fata de evenimentele din fosta Iugoslavie erau declaratiile politice si actiunile de ordin economic (blocada sau ajutor financiar), acum UE detine si capacitatile militare si civile de a influenta anumite situatii de conflict. Acum, credibilitatea UE in probleme de securitate este sporita pentru ca deciziile si declaratiile politice ale UE pot avea consecinte directe pentru actorii implicati in anumite situatii de conflict;
- neretragerea trupelor ruse din Transnistria pana la finele anului 2002 conform prevederilor OSCE de la Istanbul (OSCE Istanbul summit declaration, Art.19, 19.11.1999), care a aratat ca UE nu poate conta pe alte state atunci cand securitatea periferiei UE este afectata. Cu alte cuvinte, daca UE doreste sa aiba vecini stabili, democratici, viabili si prosperi, atunci UE trebuie sa se implice direct in atingerea acestor obiective. Neretragerea trupelor ruse din Transnistria a aratat Uniunii Europene ca pentru rezolvarea acestei probleme e nevoie de actiuni mai largi decat cele ce pot fi intreprinse in cadrul OSCE;
- eforturile de internationalizare a reglementarii transnistrene, in conditiile in care “parteneriatul strategic” cu Rusia, activizat in 2001, nu a contribuit vizibil la solutionarea problemei transnistrene. Oficiali de la Chisinau au ridicat tot mai insistent problema transnistreana in relatiile cu institutii occidentale precum UE sau NATO. Moldova a aratat ca asteapta o implicare mai activa a Occidentului in

problema transnistreana la summitul NATO de la Praga (noiembrie 2002), in timpul vizitei ministrului de externe Nicolae Dudau la Bruxelles (februarie 2003), la reuniunea comitetului de cooperare Moldova-UE si vizita prim-ministrului Tarlev la Bruxelles (martie 2003), in timpul intrevederii presedintelui Voronin cu Inaltul Reprezentant pentru Politica Externa si de Securitate Comuna (PESC) Javier Solana la Atena (Aprilie 2003), la reuniunea comitetului de cooperare parlamentara Moldova-UE (iunie 2003) si al vizitei presedintelui Voronin la Bruxelles (iunie 2003). Totodata Rusia a demonstrat ca nu va renunta la pozitia sa “traditionala” in procesul de reglementare transnistreana in pofida “parteneriatului strategic” moldo-rus promovat de guvernarea comunista. Vizitele la Chisinau ale vice-ministrului de externe rus Veaceslav Trubnikov, fost vice-director al Serviciului de Informatii Externe rus (SVR) sau retorica trimisului cu misiuni speciale al MAE rus Novojilov la Chisinau si Bruxelles au aratat principala preocupare a Rusiei este sa isi asigure prezenta in regiune, si nu sa contribuie la stabilizarea, modernizarea si democratizarea Moldovei si entitatii transnistrene.

Problema transnistreana preocupa statele si institutiile de securitate occidentale. Comisarul UE pentru relatii externe, Chris Patten, declara ca UE nu doreste sa aiba la hotarele sale un stat impotmolit in conflict (Infotag, 19.03.03). Este recunoscut si faptul ca Transnistria constituie o problema de securitate pentru Uniunea Europeana largita (Vahl, 2001). In primul rand Transnistria este o sursa directa de sfidari la adresa securitatii regionale. Sub protectia regimului autoritar de la Tiraspol, in Transnistria infloreste fabricarea de arme, traficul de persoane si droguri, crima organizata si contrabanda. O alta dimensiune a conflictului transnistrean, care creeaza problemele de securitate indirecte Uniunii Europene, tine de faptul ca existenta acestui conflict incapaciteaza emergenta Moldovei in calitatea unui stat viabil si stabil. UE recunoaste faptul ca lipsa unei solutii in problema transnistreana este “cel mai important impediment pentru dezvoltarea politica si economica a Moldovei, si una din cauzele cheie a saraciei” (EU –Moldova Cooperation Council, 18 March 2003). In plus, UE recunoaste faptul ca “Transnistria este un magnet pentru crima organizata, si poate destabiliza sau submina complet procesul de edificare a statului, consolidarea politica si dezvoltarea durabila [a Moldovei-n.a.]. UE are un interes clar in a asigura ca aceste sfidari *comune* sunt rezolvate” (European Commission, 11.03.2003:9). Astfel UE nu numai isi declara interesul pentru stabilizarea hotarului sau, dar si confirma faptul ca problemele Moldovei, rezultate din existenta Transnistriei, sunt comune cu preocuparile UE. Un document intern elaborat de catre Comisia Europeana afirma ca “stabilitatea Moldovei conteaza pentru UE. In cativa ani, Moldova se va afla la hotarul Uniunii largite. Aceasta tara a fost destabilizata de guvernare slaba, de un conflict armat si secesionism, o stare aproape de un colaps economic, crima organizata si coruptie... UE trebuie sa ajute Moldova sa rezolve aceste probleme” (EU approach on Moldova, 2002).

Caracterizarea de catre UE a conflictului transnistrean
▪ UE recunoaste faptul ca lipsa unei solutii in problema transnistreana este “cel mai important impediment pentru dezvoltarea politica si economica a Moldovei, si una din cauzele cheie a saraciei” (EU –Moldova Cooperation Council, 18 Martie

2003).

- UE realizeaza faptul ca “Transnistria este un magnet pentru crima organizata, si poate destabiliza sau submina complet procesul de edificare a statului, consolidarea politica si dezvoltarea durabila [a Moldovei-n.a.]. UE are un interes clar in a asigura ca aceste sfidari *comune* sunt rezolvate” (European Commission, 11.03.2003:9).

Incepand cu luna decembrie 2002, a devenit evidenta o schimbare de pozitie a UE fata de problema transnistreana (Interviu A), prin care UE doreste sa contribuie la stabilizarea unei regiuni care pe viitor ar putea afecta securitatea Uniunii largite. Schimbarea de pozitie a UE se refera nu numai la rezolvarea propriu zisa a conflictului, dar si la rolul Rusiei, Ucrainei si OSCE in reglementarea transnistreana.

UE a ridicat problema transnistreana de o maniera tot mai categorica in dialogul sau cu Ucraina si Rusia, si a sugerat ca nu mai considera OSCE relevanta pentru rolul care ii revine in reglementarea transnistreana. O analiza comparativa a declaratiilor si actiunilor UE de pana si dupa iarna 2002/2003, indica o schimbare de atitudine a UE in problema transnistreana.

O retrospectiva a pozitiei si actiunilor UE de pana in 2003 fata de problema transnistreana releva o serie de caracteristici. UE era gata sa sprijine eventualele progrese in reglementarea transnistreana, dar nu era gata sa contribuie decisiv pentru a impulsiona procesul de reglementare. Uniunea recunoastea formatul pentalateral de negociere drept unul adecvat, sprijinea rolul OSCE si demonstra dorinta de a-si promova viziunea asupra reglementarii transnistrene prin intermediul OSCE (EU approach on Moldova, 2002). In plus, UE ridica problema transnistreana in cadrul relatiilor sale cu Ucraina si Rusia, “indemnand” aceste state sa contribuie la solutionarea conflictului, insa abordarea UE era mai curand formala. Unul din cazurile care ilustreaza atitudinea reticenta a UE fata de problema transnistreana tine de includerea Moldovei in Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-est (PSESE). Una din conditiile pentru a accepta Moldova in PSESE era ca guvernul de la Chisinau sa nu ceara includerea problemei transnistrene in lucrarile Pactului de Stabilitate. In 2001 UE dorea sa evite chiar si o implicare indirecta in problema transnistreana.

La inceputul anului 2002, intr-un document UE despre politica fata de Moldova, se afirma ca prin intermediul OSCE, Uniunea ar trebui sa mareasca sprijinul pentru reglementarea transnistreana, si sa “mentina Moldova printre prioritatile OSCE”. Deasemenea, UE ridica problema transnistreana in relatiile sale cu Rusia si Ucraina. In mod normal, UE “accentua” importanta OSCE in reglementarea transnistreana si “incuraja” mediatorii - Rusia, Ucraina si OSCE - in procesul de negocieri (Declaratiile Comune UE – Rusia de la 3.10.2001 si 29.05.2002; Declaratiile comune UE - Ucraina de la 11.09.2001 si 5.07.2002).

Catre sfarsitul anului 2002, UE si-a modificat vizibil atitudinea fata de reglementarea transnistreana. Institutiile europene au ajuns la concluzia ca fara o impulsione din partea UE si o implicare mai activa in procesul de reglementare transnistreana, rezolvarea problemei nu va fi atinsa, astfel fiind periclitata securitatea Uniunii largite. UE a mai concluzionat ca vointa politica a Rusiei de a rezolva conflictul transnistrean este insuficienta pentru a realiza o stabilizare durabila a Moldovei. Realizarea acestor fapte a fost conditionata si de procesul de elaborare a unei politici UE pentru noii vecini din “Europa largita”.

Incepand cu decembrie 2002, schimbarea pozitiei UE fata de problema transnistreana este atat cantitativa cat si calitativa. Uniunea a lansat o serie intreaga de declaratii dedicate problemei transnistrene (4 decembrie 2002; 29 ianuarie 2003; 18 februarie 2003; 27 februarie 2003). La 11 martie 2003 la initiativa Comisarului European pentru relatii externe Chris Patten au avut loc negocieri trilaterale dintre Moldova, Ucraina si UE privind crearea posturilor vamale mixte moldo-ucrainene pe segmentul transnistrean al hotarului dintre Moldova si Ucraina. UE a sprijinit pozitia Moldovei, care doreste sa isi asigure controlul integral al hotarelor sale externe. Sprijinul UE este semnificativ, in conditiile in care problema posturilor vamale mixte nu a putut fi solutionata nici in plan bilateral intre Chisinau si Kiev, nici cu un eventual sprijin din partea Rusiei sau al OSCE, fapt care indica inca odata rolul pozitiv pe care il poate avea UE in rezolvarea multiplelor aspecte ale problemei transnistrene, aspecte care nu sunt suficient de “importante” pentru Rusia, Ucraina si OSCE.

Schimbarea calitativa a abordarii de catre UE a conflictului transnistrean inseamna mai mult decat frecventa declaratiilor facute. Incepand cu decembrie 2002, tonul declaratiilor UE a cunoscut o evolutie considerabila. Pentru a putea sesiza aceasta schimbare vom cita cateva exemple de atitudine tipica a UE fata de problema transnistreana. De exemplu in octombrie 2001 UE *era de acord* ca o solutionare a conflictului transnistrean trebuie sa aiba loc cat mai curand posibil (Declaratia comuna UE-Rusia, 3.10.01). In mai 2002, UE afirma ca *va coopera* cu partile implicate in solutionarea conflictului transnistrean (Declaratia comuna Rusia – UE, 29.05.2002). Deasemenea UE *incuraja* eforturile mediatorilor si isi declara angajamentul de a intensifica eforturile UE pentru a *spijini* procesul de reglementare al conflictului (Declaratia comuna UE-Ucraina, 05.07.2002). Acest tip de declaratii indicau sprijinul UE fata de formatul pentaletaral de negocieri, creat din Moldova, Transnistria, Rusia, Ucraina si OSCE. In plus, “interesul” UE fata de problema transnistreana era destul de abstract si formal. Limbajul utilizat de UE incepand cu decembrie 2002 este foarte diferit, mult mai precis si sustinut de actiuni concrete, astfel marcand o distantare de politica traditionala a UE fata de problema transnistreana .

Noul discurs politic al UE fata de problema transnistreana.

La 4 decembrie 2002, printr-o declaratie privind problema transnistreana, UE s-a declarat “*gata* sa examineze masuri prin care ar contribui [la stoparea activitatilor ilegale legate de conflict si] la sustinerea unei solutii politice” a conflictului transnistrean (Declaratie a Uniunii Europene, 4.12.2002). La 29 ianuarie 2003, UE a reiterat faptul ca “*este gata* sa considere anumite masuri” care ar contribui la impulsionearea procesului de negocieri in

problema transnistreana, “in plina conformitate cu integritatea teritoriala a Moldovei” (Declaratie a UE, 29.01.2003)

Confirmand disatisfactia cu starea actuala a negocierilor privind problema transnistreana si rolul mediatorilor din acest conflict, la reuniunea Troicii UE cu oficiali rusi in ianuarie 2003, diplomatii europeni au afirmat ca “se pare ca Rusia are mai multe parghii in problema transnistreana, decat pare a utiliza”. In plus, oficiali europeni si-au declarat ingrijorarea in privinta “diferentei contrastante dintre evolutiile pozitive din Balcani si nedorinta continua a Rusiei de a influenta in mod pozitiv evolutiile din Moldova” (RFE/RL 05.02.2003). Deasemenea, reprezentantii UE s-au declarat interesati de o “cooperare concreta” cu Rusia pentru a contribui la rezolvarea problemei transnistrene (ibid.).

Dupa ce si-a declarat *disponibilitatea* de a contribui la activizarea procesului de reglementare transnistreana, Uniunea Europeana si-a anuntat si *intentia* de a “juca un rol mai activ in facilitarea negocierilor” dintre partile aflate in conflict, in conditiile in care situatia din jurul conflictului transnistrean a devenit “*urgenta*” pentru Inaltul Reprezentant pentru PESC, Javier Solana (EU High Representative for the CFSP, Statement, 19.02.2003).

Pe langa faptul ca au recurs la un limbaj din ce in ce mai concret si uneori categoric, declaratiile UE invocate mai sus, nu mentioneaza deloc OSCE. Aceasta contrasteaza cu limbajul tuturor declaratiilor UE privind Moldova de pana in decembrie 2002, care reitau atasamentul UE fata de rolul OSCE si al mediatorilor. Pe fundalul unei anumite activizari in problema transnistreana, UE, in special Consiliul, si-a declarat aproape deschis scepticismul fata de rolul mediatorilor si al OSCE in reglementarea conflictului.

O analiza a discursului politic al UE sugereaza faptul ca incepand cu sfarsitul anului 2002, UE si-a redefinit pozitia fata de problema transnistreana. Interesul crescand al UE este legat si de discutiile din cadrul institutiilor europene privind viitorul relatiilor cu noii vecini ai Uniunii. Printre aspectele relatiilor dintre UE si vecini se mentioneaza si necesitatea “unei implicari mai active a UE in prevenirea si gestionarea conflictelor” de la periferia Uniunii largite. (Comisia Europeana, 11.03.03).

Actiunile UE in sprijinul reglementarii transnistrene.

Activizarea UE in problema transnistreana nu s-a manifestat doar prin discursul politic al institutiilor europene, dar si printr-o serie de actiuni. Aceste actiuni sunt percepute drept o contributie a UE la solutionarea conflictului tinand cont de principiul integritatii teritoriale si independentei reale a Republicii Moldova. Este important sa se tina cont si de faptul ca actiunile intreprinse de UE vis-à-vis de reglementarea transnistreana nu au fost directionate prin OSCE sau prin cadrul de relatii UE-Rusia. Uniunea a actionat ca un actor international independent, si nu in sprijinul actualului format de negocieri.

În conformitate cu declarațiile privind “disponibilitatea” de a contribui la soluționarea conflictului transnistrean, UE a lansat o serie de acțiuni concrete pentru a impulsiona procesul de reglementare al crizei.

În primul rând, Uniunea Europeană și Statele Unite au aplicat sancțiuni liderilor transnistreni (17 persoane, majoritatea fiind cetățeni ruși) impunând restricții privind călătoriile în Europa și SUA. Cu acest prilej UE a declarat că “în sprijinul unei implicări mai active a UE în procesul de reglementare politică, Consiliul UE a decis implementarea unor sancțiuni” îndreptate împotriva liderilor transnistreni, prin care acestora le este interzis accesul în statele UE. Cu această măsură s-au solidarizat SUA și statele candidate la UE. În plus, UE și-a “rezervat dreptul de a considera măsuri restrictive adiționale” îndreptate împotriva liderilor transnistreni, în cazul în care nu se vor înregistra progrese în negocieri (Council Common Position, 27.02.2003). “Noile măsuri” ar însemna o eventuală înghețare a conturilor bancare a liderilor transnistreni în Occident, și acest avertisment a fost reiterat de către Înaltul Reprezentant pentru PESC, Javier Solana, în cadrul întrevederii sale cu președintele Republicii Moldova Vladimir Voronin la Atena în aprilie 2003. Solana a declarat că în cazul în care liderii transnistreni vor împiedica procesul de negocieri, UE va fi dispusă să examineze și alte măsuri de constrângere, inclusiv de ordin economico-financiar împotriva acestora (Presedinția RM, 17.04.2003). În condițiile în care parghiile Moldovei asupra liderilor separatisti sunt extrem de limitate, Chișinăul trebuie să realizeze un parteneriat cât mai intens cu UE, pentru a putea beneficia de parghiile politice și economice ale UE în reglementarea transnistreană. În cazul sancțiunilor UE față de liderii transnistreni s-a demonstrat că UE poate și dorește să sprijine guvernul de la Chișinău, însă există o lipsă de coordonare între UE și Moldova în acest sens, lucru care dezavantajează eforturile de reglementare transnistreană ale Chișinăului.

O a doua acțiune a UE privind problema transnistreană a fost lansată de Comisia Europeană. La propunerea Comisarului European pentru Relații Externe, Chris Patten, la Bruxelles au avut loc negocieri trilaterale dintre Moldova, Ucraina și UE privind crearea posturilor vamale mixte moldo-ucrainene pe segmentul transnistrean al hotărului dintre Moldova și Ucraina. UE a sprijinit poziția Moldovei, care dorește să își asigure controlul integral al hotarelor sale externe. Controlul deplin al frontierelor sale ar ajuta Moldova să gestioneze mai bine astfel de fenomene negative ca migrația ilegală, contrabanda, traficul de arme și droguri, care afectează securitatea atât a Moldovei, cât și a Uniunii largite. UE a insistat de mai mult timp asupra necesității de a asigura “un regim de frontieră eficient” pe întregul hotăr moldo-ucrainean (EU – Ukraine Joint Statement, 05.07.2002; EU Presidency Work Plan on Ukraine, 15.07.2002). În plus, UE ridică constant problema frontierelor în relațiile cu Ucraina, ajungându-se până la faptul că problema posturilor vamale moldo-ucrainene mixte a ajuns să afecteze dialogul dintre Kiev și Bruxelles (Interviul D, 04.2003). Insistența cu care UE revenea asupra acestei probleme a făcut Ucraina să accepte în sfârșit un dialog cu Moldova pe această problemă. Faptul că acest dialog a fost lansat în format trilateral (Moldova-Ucraina-UE) avantajează Moldova, pentru că limitează capacitatea Ucrainei de a amana nefondat atingerea unui compromis care ar permite securizarea frontierei de est a Moldovei. De asemenea, UE și-a declarat disponibilitatea de a “contribui la gestionarea frontierei și a controlului vamal pe

portiunea transnistreana a hotarului [Moldovei] cu Ucraina” (EU- Moldova Cooperation Council, 18.03.03). Primul ministru al Moldovei si-a exprimat speranta ca instituirea controlului mixt pe aceasta portiune de hotar va fi realizat “in termenele cele mai restranse si cu participarea reprezentantilor UE” (Comunicat de presa, 18.03.03). O implicare mai activa a UE in problema gestionarii hotarului de est a tarii ar fi binevenita din doua motive. In primul rand ar ajuta Moldova sa stabilizeze acest hotar, considerat un “element cheie atat in procesul de solutionare al conflictului transnistrean” (ibid)., cat si in actiunile de contracarare a noilor riscuri de securitate in care Moldova si UE au interese identice. In al doilea rand, participarea directa a UE la securizarea hotarului de est a tarii, va fi un pas in directia integrarii europene a Moldovei, prin faptul ca ar fi o actiune concreta de integrare sectorala (pas cu pas) in politicile UE. Prin invitarea UE la monitorizarea hotarului de est, Moldova ar putea initia procesul de armonizare legislativa si functionala si apoi integrare treptata in politicile de Justitie si Afaceri Interne UE (Pilonul III), cu atat mai mult ca insasi ideea de integrare sectorala a statelor vecine UE a fost lansata de Comisia Europeana prin propunerile sale pentru Europa largita (The European Commission, 11 March 2003).

Drept efect al actiunilor Comisiei Europene si eforturilor de internationalizare a problemelor bilaterale moldo-ucrainene, in mai 2003 Chisinau si Kiev au semnat un acord prin care Ucraina se angaja sa nu mai recunoasca decat marfurile exportate in Ucraina cu stampilele vamale ale autoritatilor legale de la Chisinau. Urmatorul pas pentru Chisinau este obtinerea crearii unor posturi vamale mixte moldo-ucrainene cu participare a UE pe segmentul transnistrean al frontierei. Institutiile europene si-au exprimat sprijinul pentru acest obiectiv. Moldova ar trebui sa recurga din nou la medierea si sprijinul Comisiei Europene/Directoratului General pentru Relatii Externe (DG Relex) pentru a ajunge la un numitor comun cu Ucraina si in problema posturilor vamale mixte. Acestea ar putea fi create cu sprijinul logistic si financiar al UE, si cu reprezentanti UE la aceste posturi, care vor monitoriza gestionarea frontierei si a implementarii acordului moldo-ucrainean privind posturile vamale mixte.

O a treia actiune a UE in problema transnistreana este participarea unui observator UE la lucrarile Comisiei de elaborare a proiectului noii Constitutii a Moldovei, la care participa si reprezentanti transnistreni (EU-Moldova Cooperation Council, 18.03.03). Comisia respectiva substituie intr-o anumita masura formatul pentalateral de negocieri in problema transnistreana. Faptul ca UE va participa in calitate de observator la lucrarile Comisiei este un pas inainte, dar totusi importanta acestuia nu trebuie supraestimata. Moldova ar trebui sa incurajeze contributia UE la lucrarile noii comisii nu doar prin expertiza juridica realizata de expertii UE, ci prin implicare si mediere politica in lucrarile acestei comisii. In conditiile in care UE are parghii (economico-financiare) de influenta asupra liderilor transnistreni, rolul de mediator al UE la lucrarile Comisiei va ajuta Moldova sa isi promoveze mai bine propria viziune a solutionarii conflictului transnistrean. Pentru a fi acceptata, participarea politica, nu doar tehnica a UE, la lucrarile Comisiei Constitutionale ar trebuie sa fie promovata de catre Moldova sub forma unei dorinte de “a consolida actualul mecanism, iar implicarea UE ar putea contribui la aceasta”, dupa cum afirma chiar Jan Marinus Wiersma, presedintele

Delegatiei UE in Consiliul de Cooperare Parlamentara UE-Moldova (Serviciul de presa al MAE, 19.02.2003).

Setul de masuri luate de catre UE pentru a contribui la solutionarea problemei transnistrene indica o tendinta pozitiva, aceste masuri sunt insuficiente, si relativ limitate. Pentru a contribui la solutionarea intregului complex de probleme legate de conflictul transnistrean, Moldova trebuie sa promoveze pe langa institutiile UE necesitatea de a intreprinde si alte masuri prin care UE ar putea contribui la stabilizarea vecinatatii sale. Un prim pas pe care trebuie sa il faca guvernul de la Chisinau este sa invite reprezentanti ai UE la toate sedintele sau rundele de negocieri dintre Moldova si Transnistria, fie ca este vorba de Comisia constitutionala, Comisia unificata de control (CUC) sau formatul pentalateral de negocieri. La primele etape UE ar fi invitata in calitate de observator, care pe termen mediu va avea interese de securitate foarte clare in regiune.

Discursul politic al UE privind reglementarea transnistreana	
<i>Abordarea traditionala (pana in noiembrie 2002)</i>	<i>Noua abordare (incepand cu decembrie 2002)</i>
Conflictul transnistrean este un conflict post-sovietic, eurasiatic. Rusia are “drepturi speciale” in gestionarea crizelor din CSI.	Conflictul transnistrean, spre deosebire de alte conflicte post-sovietice (Abhazia, Osetia de Sud, Karabah) se va afla la hotarul Uniunii Europene, fiind mai aproape de UE decat de Rusia.
UE recunoaste formatul pentalateral de negociere drept unul adecvat.	UE trimite observatori la lucrarile Comisiei Constitutionale. E necesar de “a consolida actualul mecanism [de negocieri], iar implicarea UE ar putea contribui la aceasta” (Wiersma, 19.02.2003). UE este ingrijorata de “diferenta contrastanta dintre evolutiile pozitive in Balcani si nedorinta continua a Rusiei de a influenta in mod pozitiv evolutiile din Moldova (05.02.2003).
UE indeamna Rusia si Ucraina sa contribuie la solutionarea conflictului.	UE este “gata sa examineze masuri prin care ar contribui la solutionarea conflictului transnistrean (4.12.2002).
UE incurajeaza mediatorii - Rusia, Ucraina si OSCE - in procesul de negocieri.	UE afirma: “se pare ca Rusia are mai multe parghii in problema transnistreana, decat pare a utiliza” (ianuarie 2003).

UE “accentueaza” importanta OSCE in reglementarea transnistreana	UE nu mentioneaza OSCE in declaratiile sale privind Transnistria/Moldova.
UE trebuie sa “mentina Moldova printre prioritatile OSCE”.	
UE se opune includerii problemei transnistrene in lucrarile Pactului de Stabilitate.	E necesara “ implicarea mai activa a UE in prevenirea si gestionarea conflictelor” din statele vecine (11.03.03). UE “ <i>este gata</i> sa considere anumite masuri” care ar contribui la impulsinarea procesului de negocieri in problema transnistreana (29.01.2003).
UE este de acord ca o solutionare a conflictului sa aiba loc cat mai curand posibil.	Solutionarea conflictului este <i>urgenta</i> (19.02.2003).
UE insita asupra necesitatii de a asigura “un regim de frontiera eficient” pe intregul hotar moldo-ucrainean (05.07.2002; 15.07.2002).	UE lanseaza negocieri trilaterale privind hotarul moldo-ucrainean. UE e disponibila de a “contribui la gestionarea frontierei si a controlului vamal pe portiunea transnistreana a hotarului [Moldovei] cu Ucraina”.
UE <i>va coopera</i> cu partile implicate in solutionarea conflictului transnistrean (29.05.2002).	Reprezentantii UE s-au declarat interesati de o “cooperare concreta” pentru a contribui la rezolvarea problemei transnistrene.

Uniunea Europeana si sistemul de garantii in conflictul transnistrean.

Eventualitatea unei solutii in conflictul transnistrean ridica problema garantilor acestei solutii. Rusia, Ucraina si OSCE sunt atat mediatori in negocierile privind reglementarea conflictului. Rusia si Ucraina sunt presupusii viitori garanti ai solutiei. Conform asumptiilor curente, mecanismul de garantii al reglementarii transnistrene va avea, probabil, si o dimensiune militara care va presupune existenta unei forte de pace in Transnistria. Intr-un fel sau altul se subantelege ca o astfel de forta ar fi sub mandatul OSCE, si ca Rusia ar asigura partea covarsitoare a acestei forte de mentinere a pacii. Aceste asumptii nu mai sunt atat de incontestabile in conditiile extinderii UE si NATO, si al interesului crescand fata de problema transnistreana.

Acum perceptia viitoarei operatiuni de mentinere a pacii este diferita atat in UE si OSCE, cat si in Moldova. Un model de reglementare al conflictului transnistrean in care Rusia ar

juca un rol dominant, chiar quasi-monopolist, nu ar asigura o solutie durabila fara implicarea constanta a actorilor din exterior in afacerile interne ale noului stat. In fond nici la Chisinau, nici la Bruxelles, nu se doreste ca Republica Moldova reunificata sa devina un nou protectorat in Europa (de tipul Kosovo sau Bosnia) cu diferenta ca ar fi un protectorat al Rusiei si Ucrainei, fara perspective de integrare europeana. Totodata, situatia in care Rusia ar fi principalul garant (pe fundalul slabiciunii OSCE si Ucrainei) in reglementarea transnistreana ar ignora o serie de factori indispensabili stabilizarii reale a Moldovei. Criteriul de baza al analizei evolutiilor in reglementarea conflictului transnistrean trebuie sa fie *eficacitatea si durabilitatea solutiei*. Este in interesele Moldovei ca reglementarea transnistreana, oricare ar fi forma sa, sa fie durabila. Insa, durabilitatea reglementarii ar fi sub semnul intrebării atat timp cat mecanismul de garantii nu ar tine cont de: (1) interesele Uniunii largite, care spre deosebire de Rusia va avea hotar comun cu Moldova, si va fi afectata in primul rand de instabilitatea regionala; (2) necesitatea de a asigura o independenta reala a Moldovei, inclusiv capacitatea de a promova o politica externa independenta; (3) necesitatea de a ajunge la o solutie “durabila” a conflictului, nu la “congelarea” problemei. Toti acesti factori sustin necesitatea reconsiderarii formatului de reglementare al conflictului si in special al mecanismului de garantii.

Oficiali europeni si-au exprimat deja parerea ca ar fi “oportuna examinarea experientei pozitive acumulate de catre UE in alte state sud-est europene” (Serviciul de presa al MAE, 19.02.2003) atunci cand vine vorba de rezolvarea problemei transnistrene. Experienta UE de gestionare a crizelor in Europa de Sud-est include mentinerea Fortei de Politie UE in Bosnia, si operatiunea de mentinere a pacii in Macedonia, dar si lansarea Procesului de Stabilizare si Asociere.

La sedinta Consiliului de Cooperare Moldova – UE din 18 martie 2003 a fost lansata ideea unei eventuale contributii a UE la rezolvarea problemei transnistrene conform modelelor testate in Bosnia si Macedonia (EIS/European Report 20.03.2003; Interviu D). Posibilitatea implicarii UE in reglementarea transnistreana prin trupe de pace nu este noua. Intr-un mod sau altul aceasta eventualitate s-a discutat atat in Moldova cat si in cadrul UE.

In ianuarie 2003 seful Misiunii OSCE din Moldova, William Hill, declara ca nu exclude participarea nici unei tari membre OSCE la operatiunea de mentinere a pacii in Transnistria, si ca aceasta operatiune “trebuie sa fie realmente una internationala, sa fie asigurata de un contingent cu adevarat international, care sa difere esential de formula actuala” (BASA press, 1.02.2003). In plus reprezentantul special al Presedintiei in Oficiu al OSCE detinuta de Olanda, Adriaan Jacobovits, declara ca “trebuie sa ne gandim chiar astazi la componenta si la statutul viitoarelor forte de pace din regiune” (Infotag 28.02.2003).

In 2002 in cadrul Secretariatului General al Consiliului UE condus de Inaltul Reprezentant pentru PESC, Javier Solana, s-a discutat problema unei eventuale participari a UE cu trupe de pace in Transnistria (Interviu A). Atunci aceste discutii au fost suspendate din cauza unor divergente de ordin birocratic din cadrul UE (Lynch

2003:89). Insa in lumina evolutiilor politice ale UE fata de problema transnistreana, problema a revenit pe agenda Consiliului. La momentul actual discutiile din cadrul UE nu se mai axeaza pe necesitatea unei implicari in reglementarea transnistreana, ci asupra modalitatilor concrete de implicare.

Presedintia greaca a UE a propus Transnistria drept unul din conflictele din “Europa largita” in care UE trebuie sa se implice. Problema transnistreana a fost discutata si in Comitetul Politic si de Securitate al UE in mai 2003 (Interviu H, Berlin 2003). In plus, Declaratia Finala al Comitetului de Cooperare Parlamentara Moldova –UE din 11 iunie 2003 semnata de catre copresedintii Jan Marinus Wiersma si Victor Stepaniuc saluta “o participare mai activa a UE in implementarea unui acord [in problema transnistreana - n.a.], inclusiv prin posibilitatea de a trimite trupe de pace [UE]” (EU-Moldova Parliamentary Cooperation Committee, 11 June 2003:5).

Tinand cont de aceste evolutii, Republica Moldova are tot interesul sa ridice problema mecanismelor exacte de garantie a unei eventuale solutii al conflictului transnistrean, si a contributiei principalelor institutii europene. In general experienta anterioara in gestionarea conflictelor a actualilor mediatori in problema transnistreana indica necesitatea ca eforturile OSCE, Rusiei si Ucrainei sa fie plasate intr-un context mai larg al actiunilor comunitatii internationale.

De ce e nevoie de implicarea UE in procesul de reglementare transnistreana?

Dov Lynch, expert la Institutul de Studii de Securitate al UE mentiona ca:

“Reglementarea acestui conflict [transnistrean-n.a.] necesita un impuls politic major. Aici se observa avantajul UE fata de OSCE. Bruxelles poate intreprinde un set de masuri politice si economice care nu sunt accesibile OSCE-ului. In plus, problema este mult mai urgenta pentru UE decat pentru OSCE. Scopul UE trebuie sa fie lansarea unei noi dinamici in regiune” (Lynch 2003:88).

Un mecanism care ar facilita rezolvarea si garantarea durabilitatii reglementarii conflictului transnistrean, ar putea fi atragerea UE, prin Politica Externa si de Securitate Comuna/PESC (pilonul II), si Cooperarea in domeniul Justitiei si a Afacerilor Interne/JAI (pilonul III). Incepand cu 2003 UE detine “capacitatea necesara pentru a intreprinde operatiuni de tip Petersberg” (printre care si mentinerea pacii) in cadrul Politicii Europene de Securitate si Aparare (PESA).

Dupa o perioada de cativa ani in care a fost definitivat cadrul politic si juridic al PESA, in 2003 Uniunea Europeana pentru prima data s-a angajat direct in gestionarea unor crize de la periferia sa. La 1 ianuarie 2003 a fost lansata Misiunea de Politie a Uniunii Europene in Bosnia-Hertegovina, drept dovada a faptului ca capabilitatile civile de gestionare a crizelor prin PESA sunt operabile. Iar la 1 aprilie 2003, UE a preluat de la NATO

operatiunea de mentinere a pacii in Macedonia, aceasta marcand prima actiune internationala de ordin militar al UE. Astfel, UE detine si capacitatea operationala, si vointa politica de a fi implicata in actiuni de stabilizare a crizelor din Europa.

Un urmator pas ar putea fi implicarea UE in procesul de reconstructie a regiunii afectate de conflict (Moldova, inclusiv Transnistria), asa cum se intampla in Bosnia, Kosovo, Macedonia, si chiar Orientul Mijlociu. UE ar avea o contributie importanta in mecanismele de “motivare” politico-economica a Tiraspolului si Chisinaului pentru a mentine impreuna viitorul stat Moldova.

Factori care vorbesc in favoarea implicarii UE in reglementarea transnistreana sunt:

- a) *Interesul UE in eliminarea riscurilor de securitate ce prolifereaza in conditiile instabilitatii ce are drept sursa regiunea transnistreana.*
- b) *UE este singurul actor ce detine intregul spectru de capacitati economice, politice si de securitate pentru a sustine o reglementare pe termen lung al conflictului transnistrean.* In cazul stabilizarii situatiei din Macedonia, dar si pentru a mentine aparenta integritatii teritoriale in cazul Serbiei si Muntenegru, UE a recurs la mecanisme politice si financiare pentru mentine integritatea acestor state. Este vorba de promisiunea de asociere la UE, prin includerea in Procesul de Stabilizare si Asociere (care ii este refuzat Moldovei la etapa actuala), si de asistenta economica. Nu exista ratiuni evidente care ar exclude si pentru o RM reintregita aplicarea aceleiasi strategii – asocierea la UE - care implica atat facilitati economice, cum ar fi fonduri de dezvoltare si comert asimetric; cat si politice – perspectiva integrarii europene. Un astfel de rezultat va servi interesele ambelor parti aflate acum in conflict;
- c) *UE are vointa politica de a-si asuma misiuni de securitate in Europa, inclusiv in Transnistria,* fapt reiterat de catre Consiliul UE, Comitetul Politic si de Securitate si de Comisia Europeana, inclusiv in Comunicarea privind relatiile cu noii vecini din 11 martie 2003 unde se face referinta la o “responsabilitate comuna pentru prevenirea conflictelor dintre UE si vecinii sai” (European Commission, 11.03.2003:9), si la contributia UE la realizarea mecanismelor de stabilizare interna a statelor prin mecanismele UE de gestionare a crizelor (ibid: 12).
- d) Prin Forta de Politie (Police Action Plan) declarata operationala acum un an UE are *capabilitatile civile* necesare *pentru asigurarea securitatii* in regiunile afectate de conflicte. Moldova este mult mai expusa riscurilor non-militare (crima organizata, lipsa *de facto* a frontierelor, traficul de droguri, arme si persoane etc.) la adresa securitatii decat celor militare (pericolul unui razboi). Deaceea e nevoie de o operatiune civila de amploare care ar urma sa lupte cu crima organizata, traficul de persoane, arme si droguri, contrabanda si proasta gestionare a frontierei. Trupele militare sub egida OSCE nu ar putea face acest lucru. Numai UE are experienta necesara acumulata in administrarea civila a orasului Mostar in Bosnia (1994), in Albania (1998) prin “Elementul multinational de Consiliere a

Politiei” si prin Misiunea de Politie a UE in Bosnia (din 1 ianuarie 2003). In plus, exista si experienta atragerii statelor terte in aceste operatiuni civile. Rusia si Ucraina iau parte la operatiunea civila din Bosnia sub comandament UE.

- e) Perceperea *UE* in calitate de o *putere civila*, nu ar trezi asociatii atat de negative in randul populatiei din stanga Nistrului, sau al clasei politice ruse, precum in cazul NATO. In plus, Rusia a avut traditonal o atitudine favorabila fata de dezvoltarea capacitatilor militare si civile de gestionare a crizelor a UE, chiar dorindu-si o cooperare mai intensa cu UE in domeniul gestionarii crizelor. Transnistria ar trebuie sa fie un prim test in acest sens;
- f) Nu poate fi neglijata nici *preocuparea UE de democratizare*, pe care o va promova si o va sustine odata cu o eventuala implicare in sustinerea reunificarii Moldovei. Rusia si Ucraina nu vor promova *a priori* democratia in Transnistria, iar OSCE a avut un deceniu pentru a promova aceasta cauza in Transnistria si progresele sunt ca si inexistente. Daca se doreste o democratizare a Transnistriei e nevoie de alte forte internationale capabile sa promoveze democratizarea nu doar prin presiuni asupra Transnistriei, dar si asupra altor mediatori.

Un aparent dezavantaj este lipsa unor mecanisme institutionale UE de cooperare in probleme de securitate cu Rusia si Ucraina. Insa o implicare a UE in reglementarea transnistreana ar fi acel impuls care ar dezvolta un cod de cooperare in domeniul securitatii dintre UE, Rusia si Ucraina, astfel realizand dorinta mai veche a Rusiei de a crea institutii comune cu UE responsabile de probleme de securitate in Europa. In plus o cooperare in problema transnistreana dintre UE si Rusia poate mari increderea reciproca intre partile implicate, si ar contribui la cristalizarea unor mecanisme de cooperare in sfera securitatii, de care pana acum s-a vorbit doar, si pe care si Rusia si le doreste. Cazul Transnistriei trebuie sa devina o realizare in practica a intentiilor de cooperare in sfera securitatii dintre UE si Rusia.

O implicare a UE in reglementarea transnistreana cu Forta de Reactie Rapida, dar mai ales cu corpul de politie se va face in stransa cooperare cu Federatia Rusa si Ucraina. Ambele state, in relatiile cu UE, detin mecanismele necesare si/sau promisiuni acordate reciproc de a colabora in rezolvarea conflictelor. Este vorba de alinieria unilaterala a Ucrainei la Politica Externa si de Securitate Comuna a UE (anuntata in cadrul summitului Ucraina-UE la 11.09.2001); si de intelegerile dintre Rusia si UE privind cooperarea in rezolvarea conflictelor (reiterate cu ocazia fiecarui summit incepand cu reuniunea UE-Rusia de la Paris din octombrie 2000). In plus exista si experienta cooperarii pe teren in ameliorarea situatiei din Bosnia in care Rusia si Ucraina fac parte din corpul de politisti condus de catre UE (EUPM.org; MAE al Federatiei Ruse 05.07.2003). Dezvoltarea acestor experiente in Moldova ar fi benefica pentru parteneriatul strategic dintre UE si Rusia si asupra stabilitatii regionale.

In noua conjunctura internationala de dupa Praga si Copenhaga (unde s-a anuntat extinderea NATO si UE respectiv), atat Rusia, cat si Ucraina pot testa viabilitatea aranjamentelor de securitate in cooperare cu UE si NATO (prin Consiliul Rusia-NATO),

iar Vestul poate testa sinceritatea partenerilor sai din Est, in special al Rusiei. Moldova are tot interesul ca reglementarea tranistreana sa devina una din sferele de cooperare mai intensificata dintre Rusia si Occident, fapt care va contribui la o reunificare durabila a Moldovei.

MECANISME DE SOLUTIONARE SI GARANTII IN REGLEMENTAREA TRANSNISTREANA.

Solutionarea conflictului cuprinde problema formatului de negocieri, a retragerii trupelor ruse, rezolvarea problemei frontierei moldo-ucrainene si exercitarea influentei asupra Tiraspolului. Problema garantiei este compusa din chestiunile legate de viitorul statut si functionarea Moldovei reintregite, reabilitarea si reconstructia post-conflict, viitorul formatiunilor para-militare si militare ale Tiraspolului, democratizarea Transnistriei etc.

Intregul complex de problemele legate de conflictul transnistrean nu pot fi rezolvate exclusiv in cadrul formatului pentalateral. Reintregirea Moldovei nu se va face prin semnarea unor documente, ci prin realizarea unui complex intreg de actiuni de ordin politic, militar, economic, financiar, social si cultural. Capacitatea politica si experienta anterioara a Rusiei, Ucrainei si OSCE sugereaza ca acestea nu vor putea garanta integral un rezultat pozitiv al eforturilor de reintregire a Moldovei. Actualii mediatori sunt parti indispensabile, dar prezenta lor nu este suficienta pentru solutionarea definitiva a problemei transnistrene. Numai OSCE a fost implicata in reintegrarea unor state (Bosnia, Macedonia), dar si atunci OSCE a jucat rolul de sustinator secund al eforturilor intreprinse de catre NATO si UE. Rusia si Ucraina au participat tehnic la implementarea unor operatiuni de mentinere a pacii in Bosnia si Kosovo, insa acestea nici pe departe nu au avut responsabilitati politice de prim plan, ci au actionat sub comandament politic si militar NATO.

In decursul ultimului deceniu Europa de Sud-est a trecut printr-o serie intreaga de conflicte mai mult sau mai putin violente. Totusi datorita implicarii actorilor occidentali situatia din Balcani cunoaste o ameliorare graduala. Tari ca Albania, Bosnia, Croatia, Macedonia, Serbia-Munteneagu, care au trecut prin conflicte acum au perspective clare de aderare la UE fiind parte in Procesul de Stabilizare si Asociere (PSA). O simpla comparatie a situatiilor de conflict din Europa de Sud-est cu cele din spatiul post-sovietic indica de ce Moldova trebuie sa tinda spre un model de solutionare a conflictului transnistrean dupa un model sud-est european, aceasta presupunand in primul rand participarea UE si NATO in calitate de garanti in solutionarea unor conflicte.

In Bosnia, dupa semnarea acordurilor de la Dayton in 1995, comunitatea internationala, prin NATO, UE, ONU si OSCE este implicata politic si economic in edificarea unui stat cat de cat stabil. Prezenta militara internationala este in scadere, iar accentul trece pe aspectele civile de gestionare a crizei – edificarea institutiilor (politie, vama, sistemul judecatoresc etc), controlul frontierelor, lupta cu crima organizata si traficul de droguri, arme si persoane.

In Albania implicarea Greciei, Italiei si altor state UE in 1997 au curmat pericolul unui razboi civil in aceasta tara, permitand acestui stat, considerat altadata cel mai sarac din

Europa, sa se angajeze in procesul de integrare europeana si euro-atlantica (Tripodi, 2002).

Macedonia, dupa ce a fost zguduita de ciocniri violente intre comunitatile slava si albaneza in 2001, a supravietuit ca stat numai datorita presiunilor politice ale NATO si UE asupra ambelor parti aflate in conflict si promisiunilor de apropiere de NATO si UE conditionate de flexibilitatea partilor. Eforturile NATO si UE au constatat in vizitele frecvente ale Secretarului general NATO George Robertson si al Inaltului Reprezentant pentru PESC Javier Solana la Skopje, o operatiune de demilitarizare si monitorizare a situatiei condusa de NATO, iar din aprilie 2003 de catre UE. Un rol cheie in eforturile de stabilizare a situatiei in Macedonia a fost promisiunea unor perspective europene pentru acest stat. In cazul Macedoniei pentru prima data a fost folosita perspectiva aderarii la UE prin semnarea unui acord de stabilizare si asociere in calitate de instrument politic de rezolvare/gestionare a conflictelor. Pe viitor este posibila o transformare a functiilor fortei de mentinere a pacii UE din Macedonia pentru a face fata riscurilor non-militare din regiune. UE si-ar putea asuma un rol in gestionarea frontierei dintre Macedonia si Kosovo, care este insuficient de sigura pentru a limita traficul de droguri, arme si persoane, retelele transnationale de crima organizata.

In cazurile problemelor secesioniste in Macedonia si Serbia-Montenegro perspectiva de aderare la UE a fost utilizata drept instrument care a impiedicat, sau cel putin suspendat, dezintegrarea unui stat. UE a conditionat acordarea statutului de membri asociati pentru Beograd si Podgorica prin mentinerea unei forme de asociere statala.

In toate aceste state afectate de conflicte, UE a fost implicata in calitate de actor politic cheie in ameliorarea situatiei. Parghiile utilizate au fost economice si politice - reconstructie post-conflictuala, edificarea unor institutii democratice, perspectiva de integrare europeana ca factor unificator al tarii si al bunelor relatii cu vecinii. Astazi in Europa de Sud-est situatia ramane dificila, insa tendintele politice si economice sunt destul de pozitive. Procesele pozitive din Europa de Sud-Est se datoreaza in mare parte perspectivei de integrare europeana a statelor afectate de conflict, fapt ce a avut un efect stabilizator asupra evolutiilor regionale (Whyte 2002:36)

Prin contrast cu tendintele pozitive din Europa de Sud-Est situatia conflictelor din spatiul post-sovietic ramane in cel mai bun caz "inghetata". Situatie din jurul Karabah-ului ramane la fel de tensionata. Prezenta militara rusa in Armenia creste. Azerbaijanul investeste o parte considerabila a veniturilor provenite din extragerea si tranzitul de petrol in modernizarea armatei. Sistemele politice raman la fel de nedemocratice. Aceste evolutii nu contribuie deloc la demilitarizarea Caucazului de Sud, si nici la stabilizarea situatiei pe termen lung. Situatie din Abkhazia este o sursa permanenta de tensiuni dintre Georgia si Rusia ajungandu-se pana la acuzatii reciproce de agresiune. Georgia suspecteaza Rusia de "anexarea" graduala a Abkhaziei prin acordarea masiva a cetateniei ruse si achizitionarea obiectivelor economice. Pe termen mediu si lung, tendintele raman negative. In Transnistria exista anumite tendinte pozitive, insa si acestea sunt intr-o buna parte efecte ale evolutiilor externe legate de extinderea NATO si UE. In plus, cand este vorba de conflictele post-sovietice se subestimeaza importanta reconstructiei post-

conflictuale si al dimensiunii non-militare de gestiune a crizelor, care ar viza democratizarea, controlul frontierelor si lupta cu crima organizata.

Tinand cont de comparatia dintre situatia conflictelor din Europa de Sud-Est cu cele din spatiul post-sovietic, Moldova trebuie sa tina cont de limitele OSCE, Rusiei si Ucrainei in solutionarea conflictelor. Aceasta este valabil in special in conditiile necesitatii unor mecanisme internationale de garantie a solutionarii conflictului.

Modele de garantie a reglementarii transnistrene.

Mecanismele internationale de garantii pentru solutionarea unui conflict presupun de cele mai multe ori o dimensiune supranationala. Prin urmare, subscrierea la un anumit mecanism de garantii in problema transnistreana va insemna cedare de suveranitate din partea Moldovei in favoarea garantilor. Tinand cont de aceasta, este important pentru Republica Moldova sa asigure o formula de garantii in problema transnistreana care nu va constrange pe viitor libertatea relativa de actiune a tarii, sau cel putin nu va transforma Moldova intr-un protectorat al unui stat anume. Garantia internationala trebuie sa vina din partea catorva actori cu pondere internationala comparabila, permitand Moldovei sa pastreze dreptul de apel in problemele ce vor interveni in procesul de reintegrare a tarii.

In al doilea rand trebuie accentuat faptul ca garantiile politice nu trebuie sa difere substantial prin componenta de cele militare. Ar fi inadmisibila ca de exemplu operatiunea militara sa fie asigurata de o forta de pace “predominant ruseasca”, iar garantiile politice sa fie asigurate de OSCE, Rusia, Ucraina si alti actori. Un astfel de model ar insemna ca deciziile in ultima instanta vor fi luate de statul ce asigura operatiunea militara. Daca se doreste un format de garantii viabile, atunci nici unul din garanti nu trebuie sa detina monopolul nici asupra dimensiunii politice, nici a celei militare a garantiilor.

Moldova are nevoie de echilibrarea procesului de reglementare transnistreana, prin implicarea unor noi actori internationali. In 4-5 ani legitimitatea intereselor NATO si UE (proximitate geografica) in Moldova va fi mai mare decat legitimitatea intereselor ruse (sfera “traditionala” de interese). Deaceea este absolut necesara studierea unor oportunitati de implicare a UE sau NATO, in cooperare cu Rusia, in modificarile peisajului de securitate la hotarul NATO si UE extinse si spatiul post-sovietic.

In plus, e nevoie si de o “independenta” a reglementarii conflictului transnistrean. Reglementarea transnistreana nu trebuie legata de forte politice sau anumite state “garante”, pentru ca aceasta poate submina pe viitor durabilitatea reglementarii. Logica in favoarea acestor doua “independente” nu trebuie sa fie ideologizata, ci pur pragmatica. In centrul acestei abordari trebuie sa stea criteriile de *eficacitate si durabilitate* a politicilor de reglementare transnistreana. Un discurs centrat pe eficacitatea si persistenta de lunga durata a acestor politici publice poate obtine un suport intern maxim, dar si poate constitui un bun instrument de politica externa centrata pe interesele de lunga durata ale RM.

În continuare sunt evaluate patru modele de soluționare a conflictului transnistrean. Modelele sunt testate din perspectiva necesității de a asigura o reglementare transnistreană complexă și de durată. Un al doilea punct de pornire pentru analiză ține de dimensiunile de securitate, politică și economică ale mecanismului de garanții. Este important să se realizeze faptul că soluționarea definitivă a conflictului transnistrean nu poate fi atinsă exclusiv prin semnarea unor documente și desfășurarea unei forțe de pace. Chiar mai importante sunt aspectele non-militare ale soluționării – reconstrucția economică, integrarea spațiului vamal, controlul frontierei din est, reforma și demilitarizarea structurilor de forță din Transnistria, democratizarea întregii Moldove etc.

Primele trei modele analizate au fost lansate deja în circuitul de discuții de către OSCE, Federația Rusă și Institutul de Studii de Securitate al Uniunii Europene. Ultimul model este o contribuție proprie la dezbaterile privind mecanismele de garanții în problema transnistreană.

Modelul OSCE - Operațiune de pace “multinatională”.

Modelul de garanții pentru reglementarea transnistreană promovat de misiunea OSCE în Moldova presupune o operațiune de pace “multinatională” sub mandat OSCE, fără dominarea trupelor rusești. Garanțiile politice ar veni din partea Rusiei și Ucrainei. Dimensiunile economice ale reglementării, care este extrem de importantă, nu i se acordă atenția cuvenită. Aspectele civile ale reglementării transnistrene sunt și ele practic absente.

a) Dimensiunea de securitate.

În viziunea șefului misiunii OSCE în Moldova, William Hill, în Moldova va fi necesară o operațiune “realmente internațională... asigurată de un contingent cu adevărat internațional, care să difere esențial de formula actuală” (BASA press, 1.02.2003), adică formula dominată de trupe rusești. Mandatul acestei operațiuni trebuie să fie limitat în timp, și foarte concret. Trupele ruse ar asigura doar o parte din această operațiune, și nu ar fi majoritare.

Totodată misiunea OSCE în Moldova accentuează necesitatea unui mandat de operațiune militară limitat în timp. Problema este că limitele mandatului vor putea fi stabilite numai cu acordul Rusiei, care ar putea fi interesată în prelungirea nejustificată a operațiunii militare. Astfel, nu sunt deloc clare mecanismele care ar face mandatul operațiunii de pace cu adevărat limitat în timp.

În plus, modelul de garanții de securitate promovat de OSCE nu ne spune suficiente despre aspectele civile ale reglementării transnistrene. Cine și cum să se ocupe de securizarea hotărului de est al republicii, de crearea unui sistem de gestionare a frontierei unificate, de reformele democratice în Transnistria, de reforma și controlul structurilor de securitate transnistrene, de reforma sistemului juridic, implementarea unui sistem de control civil al armatei etc. Raspunsul pe care ar dori să îl dea OSCE este că de aceste lucruri se va ocupa chiar Misiunea OSCE de la Chișinău. Însă experiența tuturor

conflictelor din Europa din perioada de dupa sfarsitul razboiului rece sugereaza ca OSCE cel mult poate ajuta UE, NATO si ONU sa rezolve aceste probleme, insa nu le poate rezolva de una singura sau in cooperare cu Rusia si Ucraina.

Din punct de vedere militar operatiunea “multinationala” propusa de OSCE pare echilibrata, insa acest echilibru nu este valabil si pentru dimensiunile civila, politica si economica a garantiilor. Dupa cum s-a mai mentionat, aspectele economice si politice ale solutionarii crizei sunt mai importante decat cele militare, de aceea modelul sustinut de OSCE poate contribui la solutionarea doar unei parti a problemei transnistrene, si nu a intregului complex de probleme din Transnistria.

b) Dimensiunea politica.

Modelul sustinut de OSCE prevede ca garantiile politice pentru reglementarea transnistreana si cadrul politic de control al trupelor de mentinere a pacii vor fi asigurate de Rusia si Ucraina. Aceasta ar insemna o proiectare a problemelor formatului pentalateral si in viitor. Problemele acestea, mentionate mai sus, sunt:

- dominarea formatului de catre Rusia prin veto-ul sau din cadrul OSCE si capacitatea de a influenta Ucraina;
- lipsa clara de vointa politica si interes din partea Rusiei de a contribui cu adevarat la rezolvarea problemei transnistrene. Obiectivul principal al Rusiei este prezenta militara si politica in regiune, si nu reglementarea transnistreana;
- incapacitatea OSCE si a Ucrainei de a contrabalansa Rusia si Tiraspolul in cadrul formatului pentalateral;
- lipsa NATO si UE in formatul de garantii; aceste organizatii, alaturi de Chisinau, fiind tocmai partile cele mai interesate de solutionarea definitiva a problemei transnistrene;
- lipsa de capacitate politica a garantilor actuali de a promova o democratizare, decriminalizare si demilitarizare a Transnistriei. Fara atingerea acestor obiective, Moldova nu va rezolva problema transnistreana, chiar daca se va ajunge la o solutie formala semnata de catre mediatori, Chisinau si Tiraspol.

c) Dimensiunea economica.

Modelul sprijinit de OSCE subestimeaza valoarea componentei economice a solutionarii transnistrene. Aceasta se datoreaza lipsei de capacitate a OSCE de a face ceva consistent pentru reconstructia post-conflictuala. Chiar constienti de acest fapt, oficiali OSCE nu au tinut suficient cont de declaratiile inaltilor oficiali de la Chisinau - presedintele, prim-ministrul si ministrul reintegrarii – privind implicarea mai activa a Uniunii Europene in solutionarea conflictului, in special la etapa de reabilitare post-conflict. Astfel pentru anumite grupuri de opinie din OSCE rivalitatile institutionale cu UE sunt mai importante decat eforturile de a rezolva problema transnistreana in toata complexitatea sa, chiar si atunci cand statul vizat - Republica Moldova isi exprima clar dorinta ca UE sa joace un rol mai mare in reglementarea transnistreana.

Dupa cum s-a mai mentionat, nici OSCE, nici Rusia si nici Ucraina nu pot asigura si implementa un plan de reconstructie economica a regiunii. Se va conta din nou pe sprijinul UE, insa este lipsit de temei sa se creada ca UE va fi gata sa contribuie prin fonduri importante la reconstructia economica in faza post-conflict, fiind exclusa din procesul de garantii politice in Moldova. Cu alte cuvinte UE nu va accepta sa finanteze un model de garantii al reglementarii transnistrene in care conducerea politica ii revine OSCE, Rusiei si Ucrainei, iar UE ii revine simplul rol de finantator fara drept de decizie politica. Astfel de sperante sunt rupte de realitate. Daca se doreste ca UE sa isi asume responsabilitati economice in reglementarea transnistreana, atunci UE trebuie sa joace si un rol cheie in sistemul de garantii politico-militare in Moldova. Iar modelul de garantii propus de catre OSCE nu prevede nici un rol de prim plan pentru UE.

Modelul rus de garantii – operatiune de pace “predominant ruseasca”.

Modelul propus de Federatia Rusa presupune o forta de pace in Transnistria sub mandat OSCE cu o componenta militara “predominant ruseasca”. Aceasta formula de garantii militare urmeaza a fi pusa sub controlul politic al actualilor mediatorii in problema transnistreana – Rusia, Ucraina si OSCE. Modelul de garantii rusec nu presupune o dimensiune clara de reconstructie economica, iar garantiile politice din partea Rusiei, Ucrainei si OSCE risca sa fie lipsite de eficacitate.

a) Dimensiunea de securitate.

Propunerile Federatiei Ruse se bazeaza pe asumptii mai vechi conform carora Rusia ar asigura “coloana vertebrala” al fortei de pace in Transnistria. Initial aceste asumptii erau implicit recunoscute de OSCE si de UE, insa in ultimul an, odata cu dubla extindere a NATO si UE, institutiile occidentale si OSCE au renuntat la ideea conform carei Rusia ar trebui sa fie principalul garant militar al reglementarii transnistrene. In conditiile in care Transnistria este o sfidare la adresa securitatii UE si NATO extinse, nu este logic ca situatia sa fie controlata integral de catre Federatia Rusa, care nu are interese directe in a elimina focarul de instabilitate din Transnistria. Republica separatista, asa cum este astazi, nu creaza nici un fel de probleme Rusiei – nici economice, nici de securitate – si motivatia Rusiei de a mentine regiunea stabila va fi intotdeauna mult mai mica decat dorinta Moldovei, sau a UE de a rezolva aceasta problema, inclusiv in ce priveste hotarele din est, contrabanda, crima organizata etc. Astfel o operatiune de pace “predominant ruseasca” nu rezolva problema transnistreana, ci va contribui la mentinerea unei republici nistrene puternice, autoritare si mafioate.

Modelul operatiunii de pace promovat de catre Federatia Rusa nu este un model care sa asigure rezolvarea problemelor legate de Transnistria in toata complexitatea lor. Logica propunerilor venite de la Moscova reiese nu din necesitatea de a rezolva definitiv problema transnistreana, ci din necesitatea de a mentine prezenta rusa in regiune dupa retragerea Grupului Operativ de Trupe Rusesti.

Propunerile ruse intentionat evita problema numarului si limitelor in timp ale mandatului. Din perspectiva Rusiei este important ca numarul de militari din trupele de mentinere a

pacii sa fie cat mai mare, si cu o posibilitate de a extinde cat mai mult mandatul acestora. Insa aceasta nu tine cont de situatia reala din Moldova. In Transnistria nu exista pericolul unui razboi, si nu este nevoie de o operatiune de pace lunga si numeroasa. Din contra, Moldova are nevoie de o operatiune de pace civila care ar consta dintr-un grup de observatori militari si forta de politie civila. Rusia nici nu a luat in considerare aspectele civile ale unei operatiuni de pace, pentru ca interesele sale sunt de cu totul alta natura decat simpla rezolvare a problemei transnistrene.

Dimensiunea civila a modelului de reintegrare a Moldovei este mai importanta decat operatiunea militara insasi. Problema este ca militarii rusi nu pot contribui cu nimic la securizarea hotarului de est al republicii, integrarea spatiului vamal, acordarea de sprijin logistic si de experienta pentru vame si granicieri, reformele democratice in Transnistria, edificarea unui stat de drept, reforma si controlul structurilor de securitate transnistrene, reforma sistemului juridic, implementarea unui sistem de control civil al armatei etc. Cine se va ocupa de rezolvarea acestor probleme de care va depinde viitorul statului reintregit? Modelul de garantii promovat de Federatia Rusa nu raspunde la aceste intrebari, care nici nu sunt pe agenda oficialilor rusi.

b) Dimensiunea politica.

Formatul de garantii politice ar fi mentinut in actuala componenta – Rusia si Ucraina, sprijinite de OSCE. Acesta ar exercita controlul politic asupra fortelor de pace, dar si asupra procesului de reintegrare a Moldovei. Problema este ca un astfel de format nu poate garanta nimic. OSCE nu a putut garanta retragerea trupelor rusesti conform prevederilor OSCE de la Istanbul; Ucraina nu a putut “garanta” impermeabilitatea hotarului de est al Moldovei; iar Rusia nu are interesul sa garanteze nici una nici alta. In plus Rusia, Ucraina si OSCE nu detin capacitatile si nici dorinta sa exercite presiuni credibile asupra Transnistriei, atunci cand Tiraspolul face tentative de a destabiliza situatia. Un deceniu de negocieri cu acesti trei mediatori a demonstrat lipsa de viabilitate a acestui format, care nu poate asigura nici motivatii pozitive (“carrot”) si nici presiuni (“stick”) asupra Tiraspolului.

Pe viitor nu este prea clar cum va functiona formatul Rusia-Ucraina-OSCE pentru ca acesta nu reflecta schimbarile politice fundamentale din regiune. Un format care nu include UE si NATO in reglementarea unui conflict situat chiar la hotarul acestor organizatii, in timp ce Rusia e la 1000 de kilometri, nu va fi un format credibil pentru ca nu tine cont de interesele noilor actori regionali.

c) Dimensiunea economica.

Modelul de garantii propus de Rusia nu prevede o dimensiune economica. Cu alte cuvinte Rusia vrea sa isi asigure rolul de lider militar si politic in reglementarea transnistreana, fara a contribui financiar la reabilitarea post-conflictuala in Moldova. In plus, nici Ucraina, nici OSCE nu pot face nimic pentru reconstrucia economica a Moldovei. Desigur se va conta pe institutiile financiare internationale si europene – Fondul Monetar International, Banca Mondiala, Banca Europeana de Reconstructie si Dezvoltare - si

fondurile din partea UE. Insa fara implicarea acestor institutii in formatul de garantii politice si chiar de securitate (in cazul UE), institutiile financiare internationale si UE nu vor avea acelasi nivel de responsabilitate politica si economica pentru stabilizarea Moldovei, comparativ cu alte state afectate de conflicte in Balcani.

Modelul ISS - Garantii comune UE-Rusia.

Un al treilea model de garantii in reglementarea transnistreana a fost propus de catre Institutul de Studii de Securitate (ISS) al Uniunii Europene, o agentie oficiala a UE care elaboreaza recomandari pentru Consiliul UE si Inaltul Reprezentant pentru PESC Javier Solana. Propunerile autorului Dov Lynch de la ISS sunt cel mai complex si credibil model de garantii in problema transnistreana dintre cele lansate in circuitul public. Solutionarea transnistreana este vazuta ca un proces care necesita garantii nu doar politico-militare, ci si economice (Lynch 2003). ISS se distanteaza de abordarea simplista specifica mediatorilor actuali, si propune un set de masuri menite sa faca fata intregului complex de probleme legate de Transnistria.

a) Dimensiunea politica.

In calitate de garant al reglementarii transnistrene ar fi creat un mecanism multilateral numit Grupul Regional de Lucru (Regional Task Force / RTF) compus din OSCE, Rusia, Ucraina, Romania si institutiile financiare internationale. Grupul ar fi co-prezidat de catre UE si Rusia prin intermediul unor trimisi speciali. Printre functiile grupului s-ar numara:

- exercitarea de presiuni asupra Moldovei, si in special al Transnistriei pentru atingerea unui numitor comun in procesul de reglementare;
- aplicarea unor presiuni politice asupra Ucrainei pentru a facilita securizarea hotarului de est al Moldovei;
- garantiile de securitate a reglementarii conflictului.

b) Dimensiunea economica.

In cadrul politicii UE pentru “noii vecini” trebuie create mecanisme care ar impulsiona reglementarea transnistreana. Aceasta se poate realiza prin implementarea unui instrument asemanator Procesului de Stabilizare si Asociere (PSA) care permite UE sa exercite influenta asupra statelor din Balcani datorita folosirii explicite a asocierii cu UE prin PSA. Printre altele, PSA prevede perspective clare de aderare la UE, asistenta financiara sporita si liberalizarea asimetrica a comertului dintre statele semnatare si UE. O apropiere a Moldovei de UE conform modelului de “stabilizare si asociere” ar crea un cadru favorabil pentru actorii economici si chiar populatia din Transnistria ce ar putea fi cointeressati de reintegrarea cu Moldova, moment care le-ar aduce si beneficii de ordin economic, prin acces pe “piata unica” si la fondurile UE. Astfel, in afara de presiuni, vor fi create si impulsuri pozitive pentru ca Transnistria sa accepte reunificarea cu Moldova.

c) Dimensiunea de securitate.

Modelul ISS pune sub semnul întrebării necesitatea unor trupe de pace în Moldova. Acest moment ridică o întrebare fundamentală: mai există pericolul unui război dintre Tiraspol și Chișinău? Putine persoane cred cu adevărat că mai există pericolul unui nou război pe Nistru. În acest caz chiar nu e nevoie de nici o operațiune militară de menținere a păcii în Transnistria. Există indicii care sugerează că pacea poate fi asigurată și prin garanții politice și observatori militari cu participarea UE, iar eforturile comunității internaționale trebuie să se concentreze mai curând pe reconstrucția economică.

ISS propune crearea unei misiuni de observatori militari, sub conducerea politică a grupului regional. Misiunea de observatori ar fi compusă din reprezentanți UE și a Rusiei. Mandatul Misiunii ar cuprinde:

- sprijin material pentru casarea și retragerea munițiilor fostei armate 14;
- sprijin pentru Tiraspol în demobilizarea numeroaselor “forte de securitate”, “graniceri”, “poliție de frontieră” și crearea unei singure forte neînarmate (numită “Forta Nistru”) după modelul Fortei de Protecție din Kosovo;
- antrenarea și sprijinul pentru gestionarea comună a segmentului transnistrean a frontierei moldo-ucrainene de către Chișinău și Tiraspol;
- preluarea funcțiilor Misiunii de observatori OSCE în monitorizarea zonei de securitate;
- monitorizarea “Fortei Nistru” și a posturilor vamale comune la hotarul cu Ucraina;
- desființarea Comisiei Unificate de Control și crearea unei “Comisii de Securitate Comună” care se va reuni săptămânal pentru a monitoriza toate evoluțiile din zona de securitate. Această nouă Comisie ar fi co-prezidată de UE și Rusia, și ar include OSCE, Moldova, Transnistria și Ucraina. Comisia ar fi subordonată Grupului Regional de Lucru.

Modelul propus de către ISS este favorabil Moldovei din următoarele considerente:

- prin realizarea unei operațiuni civile de pace în Moldova se elimină incertitudinile (termenul și componenta) legate de eventuala forță de pace, care poate deveni o altă formă de prezență militară rusă pe teritoriul Moldovei;
- este sugerat un întreg “pachet” de măsuri menite să contribuie la reintegrarea Moldovei. Aceste măsuri sunt de ordin politico-militar și economic, și este mai complex și mai credibil decât modelele promovate de OSCE și Rusia;
- se propune o apropiere a Moldovei la UE după modelul PSA, care ar crea impulsuri pozitive pentru reglementarea transnistreană. Aceasta este în concordanță cu eforturile de integrare europeană a Moldovei;
- operațiunea civilă de gestionare al conflictului transnistrean se va ocupa de problema hotarului moldo-ucrainean, de reforma și demilitarizarea structurilor de securitate nelegale ale Tiraspolului. În plus Misiunea de observatori UE-Rusia va sprijini logistic și financiar măsurile de mai sus.

Modelul IV – Operațiune de Stabilizare a UE în Moldova.

“Operatiunea de Stabilizare in Moldova”, descrisa mai jos, este o tentativa de a propune elementele de baza ale unui model ce ar putea fi promovat de Chisinau. Acest model tine cont de problemele pentru care mecanismele de garantii promovate de Rusia si OSCE nu ofera solutii. Modelul porneste de la interesele Moldovei care cuprind necesitatea unei solutii durabile si complexe a problemei transnistrene si apropierea de perspectiva integrarii europene. Nici un alt model din cele descrise nu porneste din perspectiva necesitatii de integrare europeana a Moldovei. Si numai modelul ISS tine cont de aspectele economice si civile (nu doar politico-militare) in solutionarea conflictului.

In cadrul modelului propus, numit conventional “Operatiunea de Stabilizare”, dimensiunea de securitate ar consta din doi piloni o misiune UE-Rusia de *observatori militari* si o *operatiune civila de politie* condusa de UE in cooperare cu state terte, inclusiv Rusia. Dimensiuna civila ar presupune integrarea sectorala a Moldovei in Politica UE de Justitie si Afaceri Interne/JAI. Dimensiunea politica ar cuprinde garantii din partea UE, SUA, Rusiei, Ucrainei si a OSCE. Dimensiunea economica ar cuprinde un set de demersuri din partea Chisinaului prin care se va solicita includerea Moldovei in Procesul de Stabilizare si Asociere pe motiv ca perspectivele europene ar contribui la reintegrarea Moldovei. Din punct de vedere operational UE este gata sa participe atat cu trupe/observatori militari, cat si cu o forta de politie consistenta in Transnistria (Interviu G, Dubrovnik, 2003).

a) Dimensiunea de securitate.

Operatiunea de securitate in Transnistria va purta numele de “Operatiune de Stabilizare”. Aceasta va consta din doi piloni. Un contingent de observatori militari si o forta de politie condusa de UE.

Observatorii militari ar putea fi usor inarmati si ar urma sa substituie actualele trupe de pace. Observatorii militari ar urma sa fie compusi din reprezentanti ai UE, SUA, Rusiei, Ucrainei si altor state membre OSCE. Nici un stat nu trebuie sa fie dominant in aceasta misiune. Ca si in modelul ISS misiunea de observatori militari ar sprijini casarea si retragerea armamentului rusesc, ar monitoriza demilitarizarea fortelor de securitate transnistrene, trupele de granicieri comune Moldova-Transnistria ce vor controla portiunea transnistreana a hotarului cu Ucraina si ar monitoriza zona de securitate.

Al doilea element al “Operatiunii de Stabilizare” ar fi o operatiune civila de amploare – “Misiunea Cooperativa de Politie in Moldova”/MCPM (Cooperative Police Mission in Moldova/CPMM). Misiunea Cooperativa ar sublinia caracterul de cooperare dintre UE si statele nemembre ale UE (Ucraina si Rusia) in stabilizarea Moldovei. MCPM ar consta dintr-o forta de politie condusa de UE, dupa modelul din Bosnia.

Nici unul din mediatorii actuali nu posedea nici experienta si nici capacitatea logistica pentru a desfasura o astfel de operatiune. In acelasi timp, in Bosnia circa 100 din 500 de politisti sunt din state nemembre UE, inclusiv din Rusia si Ucraina. Aceasta indica faptul ca mecanismele de cooperare in aceasta sfera dintre UE si Rusia sau Ucraina sunt operationale, ceea ce constituie un element pozitiv pentru Moldova. Prin urmare

operatiunea de politie condusa de UE in Transnistria ar dezvolta experienta pozitiva din Balcani atat in stabilizarea statelor, cat si in cooperarea dintre UE si noii vecini estici. Propunerile de mai jos iau in considerare experienta misiunilor de politie anterioare in Balcani (Nowak 2003; Nothdurfter 2003, EUPM.org), analizate din perspectiva utilitatii anumitor functii pentru Moldova.

Mandatul operatiunii de politie din Moldova ar cuprinde acele probleme ce nu pot fi rezolvate prin forta militara:

- comandamentul politiei de frontiera pe intreg hotarul de est al Moldovei. MCPM ar fi reprezentata prin cativa observatori la fiecare punct de trecere al frontierei. Observatorii nu vor avea functii executive, dar ar monitoriza si controla functionarea punctelor de trecere a frontierei. Si Moldova, si UE sunt la fel de interesate de diminuarea traficului de persoane si droguri la hotarele de est a tarii. Astfel implicarea unor elemente internationale in gestionarea hotarului de est ar mari sansele ca UE va investi mai multe fonduri in infrastructura de frontiera, iar problemele de coruptie vor fi limitate oarecum datorita monitorizarii permanente in teritoriu din partea UE;
- MCPM va organiza cursuri si schimb de experienta pentru granicieri, politia de frontiera si vamesi in problemele gestionarii frontierelor, si implementarii noilor tehnologii in controlul frontierelor;
- organizarea cursurilor de instruire in drepturile omului si monitorizarea privind respectarea de catre politia din intreaga Moldova a drepturilor fundamentale a omului;
- lupta cu coruptia din interiorul politiei, inclusiv in cadrul politiei de frontiera;
- in primii ani dupa inceperea procesului de integrare a politiei transnistrene in sistemul Ministerului de Interne de la Chisinau, forta de politie UE va avea functia sa sprijine organizarea, administrarea si controlul acestui proces. Aceasta s-ar face prin existenta unor reprezentanti ai MCPM la nivel local in regiunea transnistreana. Forta de politie internationala ar monitoriza si media in cazul unor eventuale conflicte locale de competenta si puteri in procesul de integrare a politiei de pe ambele maluri ale Nistrului. Aceasta ar permite sa fie prevenite si atenuate conflictele de ordin intern, ce ar putea aparea pe parcurs;
- crearea conditiilor pentru desfasurarea alegerilor ulterioare in Transnistria conform legislatiei si a normelor democratice internationale.

Structura Misiunii Cooperative de Politie in Moldova ar trebuie sa includa:

- un director al MCPM, membru cu drepturi depline in colegiul Ministerului de Interne (MAI); cativa adjuncti, si ofiteri de legatura la alte institutii internationale si din Moldova cu care MCPM va coopera;
- Forta de politie ar avea urmatoarele sectii: politie de frontiera (pentru hotarul de est), de educatie si instruire, reintegrare (integrarea politiei din stanga si dreapta Nistrului) si sectia de asistenta logistica si financiara.
- Reprezentantii MCPM ar fi prezenti in cadrul MAI, toate sectiile judetene/raionale de politie si la punctele de trecere vamala din Estul tarii.
- forta de politie nu va avea prerogativele de a intreprinde direct actiuni specifice politiei, ci doar sa monitorizeze si sa controleze intr-o maniera echidistanta, si cu autoritatea sa internationala, procesele ce se desfasoara la nivel central si local.

O experienta pozitiva a Misiunii de politie va fi un pas important in directia integrarii europene. Conform viziunii UE fata de noii vecini, acestia ar urma sa fie integrati treptat in anumite politici ale UE, fara a fi membri deplini ai Uniunii. Acest tip de integrare se numeste sectorala, pentru ca prevede integrarea treptata in anumite sectoare ale constructiei europene. Integrarea sectorala este prevazuta pentru state din afara UE, si este deja aplicata in cazurile Norvegiei (Piata unica si Justitie si Afaceri Interne) si a Islandei si Liechtensteinului (Piata unica). Modelul de relatii pentru noii vecini presupune extinderea acestui tip de integrare si pentru alte state nemembre ale UE.

Participarea UE la aranjamentele de securitate interna in Moldova, si la controlul frontierei de est ar fi cel mai important pas pe care il poate face Moldova pentru a se integra in politica de Justitie si Afaceri Interne a UE. O astfel de cooperare ar presupune atat armonizarea legislatiei Moldovei cu *acquis-ul* comunitar, cat si apropierea de standardele de interoperabilitate al sistemelor de gestionare al frontierelor. O astfel de solutie ar fi sustinuta de catre oficiul Inaltului Reprezentant pentru PESC Javier Solana, care intr-un document intern din martie 2003, reactionand la Comunicarea Comisiei privind relatiile cu noii vecini, accentua importanta dimensiunii de justitie si afaceri interne in relatiile cu noii vecini. In plus, aceasta ar corespunde si recomandarilor Consiliului UE in privinta politicii pentru noii vecini care prevad necesitatea unei "cooperari intensificate pentru combaterea traficului de droguri si persoane, a crimei organizate prin ... sprijinul pentru gestionarea frontierelor" al noilor vecini (Council of the EU, 12 June 2003).

b) Dimensiunea politico-economica.

Principalul element al aspectelor politico-economice de reglementare transnistreana s-ar axa pe includerea Moldovei in Procesul de Stabilizare si Asociere, care prevede perspective clare de aderare la UE. Va trebui gasita o formula care sa includa SUA si Rusia in sistemul de garantii politice ale reglementarii transnistrene. Aceasta se poate face prin Grupul Regional de Lucru propus de ISS, in care ar fi reprezentate UE, SUA, Rusia, Ucraina, Romania, OSCE si institutiile financiare internationale.

Argumentul traditional este ca Moldova nu va putea adera la UE daca nu rezolva problema transnistreana. Studiul de fata insa propune ca mesajul Moldovei fata de UE sa fie transformat in urmatorul fel: "Reglementarea transnistreana nu va fi viabila fara perspective de integrare europeana clare pentru Moldova, si fara includerea in Procesul de Stabilizare si Asociere". Moldova trebuie sa ceara ca reglementarea definitiva al conflictului sa coincida cu semnarea unui Acord de Stabilizare si Asociere, astfel creandu-se cel mai puternic impuls pozitiv pentru a facilita compromisul dintre Tiraspol si Chisinau.

Acest tip de argumentatie a fost folosit cu succes de catre Macedonia, Bosnia, Serbia/Muntenegro care au afirmat ca numai aderarea la UE si beneficiile unei asocieri politico-economice cu UE vor constrange partile aflate in conflict sa depaseasca disensiunile. Un alt exemplu in care integrarea europeana a lucrat in favoarea rezolvarii

unor conflicte este Cipru. Aderarea Ciprului de Sud (grecesc) la UE a creat presiuni serioase din interiorul comunitatii turce in Ciprul de Nord pentru a accepta o solutionare definitiva a conflictului. Perspectivile europene ale Ciprului de Sud joaca un rol cheie in procesul de reunificare a insulei, pentru ca creaza tipul de impulsuri pozitive pentru partea secesionista care nu exista in cazul problemei transnistrene. Chiar daca Ciprul nu este unificat pana in acest moment, este foarte semnificativ faptul ca majoritatea populatiei a sustinut planul de unificare a insulei inainte de aderarea la UE, si numai conducerea politica a Ciprului de Nord s-a opus reunificarii. In orice caz perspectiva de aderare europeana pentru Cipru (de Sud) a transformat cardinal conditiile jocului privind reunificarea insulei.

UE a folosit conditionalitatea Procesului de Stabilizare si Asociere pentru stabilizarea situatiei in Balcani spunand ca daca partile aflate in conflict reusesc sa se inteleaga atunci ele primesc asistenta financiara, acces pe piata UE si perspectiva de aderare la UE. Acest model de conditionalitate creaza impulsurile pozitive ca statele Bosnia, Macedonia si Serbia-Montenegro sa ramana (relativ) integre, pentru ca pretul separatismului ar fi izolarea totala, iar premiul reglementarii este perspectiva de aderare la UE in cadrul unui stat mai mare.

Moldova trebuie sa construiasca o linie de argumentatie la Bruxelles conform careia includerea in PSA ar crea premisele unei solutionari definitive a problemei transnistrene. Fara perspective europene pentru Moldova ar exista pericolul ca problema transnistreana sa repara pe agenda si dupa reglementarea formala a conflictului. O solutie definitiva ar trebui sa fie construita nu doar pe presiunile externe asupra Transnistriei, ci si pe interesul economic si politic al populatiei de acolo si al agentilor economici sa faca parte din Moldova. La momentul actual Moldova nu este un stat atractiv pentru transnistreni, insa includerea Moldovei in PSA si accesul preferential pe piata UE ar favoriza in Transnistria tipul de procese interne care vor facilita reintegrarea Moldovei. UE ar juca in acest proces un rol cheie, pentru ca este singurul actor international capabil sa impulsioneze procesele din Moldova intr-o directie pozitiva si sa elaboreze o strategie cu adevarat multidimensionala pentru a sustine reintegrarea Moldovei.

Diviziunea functiilor in reglementarea transnistreana.

Tendintele pozitive in cazul conflictelor din Balcani se datoreaza eforturilor conjugate al organizatiilor internationale. Una din conditiile reusitei a fost si o divizare a muncii intre actorii implicati in solutionarea conflictelor. De aceasta experienta trebuie sa se tina cont si in cazul Moldovei. In modelul de garantii propus in acest studiu, garantilor le-ar reveni urmatoarele functii:

- UE ar asigura:
 - (a) garantiile politice, care ar include si Procesul de Stabilizare si Asociere ca un impuls pozitiv pentru reintregirea Moldovei;
 - (b) conducerea politica si operationala a Misiunii Cooperative de Politie,
 - (c) participarea la misiunea de observatori militari;

- (d) asistenta financiara pentru reconstructie si securizarea intregii frontiere de est a Moldovei reunificate;
- (e) comert asimetric si perspective (politice) europene pentru Moldova, care ar “motiva” agentii economici din Transnistria sa isi doreasca o reunificare cu Moldova.

UE ar participa la stabilizarea periferiei sale conform intentiilor din politica pentru “noii vecini” si ar dezvolta un model de cooperare cu Rusia care ar adauga esenta parteneriatului strategic dintre Bruxelles si Moscova.

- Rusia:
 - (a) ar co-garanta impreuna cu UE aspectele politice ale reintegrarii Moldovei;
 - (b) ar participa la misiunea de observatori militari pe care ar co-prezida-o impreuna cu UE;
 - (c) ar participa la operatiunea de politie, fiind reprezentata printr-un Director adjunct.

Printre efectele benefice pentru Rusia s-ar numara stabilizarea in regiune, si in special dezvoltarea unui model cooperativ Rusia-UE de rezolvare a unor crize. Toate summiturile UE-Rusia incepand cu octombrie 2000 mentioneaza importanta cooperarii in domeniul securitatii dintre Rusia si UE. Cazul transnistrean ar urma sa fie primul test al parteneriatului strategic Rusia-UE in domeniul securitatii.

- Moldova:
 - (a) va beneficia de garantii credibile in rezolvarea conflictului transnistrean;
 - (b) isi pastreaza posibilitatea de a alege cursul strategic al politicii externe, fara a fi dependenta de un garant anume;
 - (c) va beneficia de doua modalitati de apropiere de UE. Prima este integrarea sectorala in politica de Justitie si Afaceri Interne a UE, si a doua este o noua linie de argumentatie pentru a fi acceptata in Procesul de Stabilizare si Asociere, care trebuie prezentat drept un factor ce va contribui la solutionarea problemei transnistrene;
 - (d) va beneficia de securizarea hotarului de est cu participarea UE ce va reduce din traficul de persoane, armament si droguri, coruptie, crima organizata si alte riscuri netraditionale de securitate;
 - (e) va beneficia fonduri de reconstructie pe care numai UE le poate mobiliza. In situatia in care UE nu ar fi unul din garanti, contributia financiara al UE ar fi cu mult mai redusa.
- OSCE ar aplica experienta foarte pozitiva pe care o detine deja in Balcani. Aceasta tine de:
 - (a) sprijinul pentru edificarea institutiilor democratice,
 - (b) organizarea si monitorizarea alegerilor;
 - (c) armonizarea relatiilor interetnice, inclusiv prin instrumente legislative si programe de integrare;
 - (d) promovarea normelor democratice;
 - (e) reforma sistemului educational in Transnistria;
 - (f) elaborarea unor masuri de intarire a securitatii si increderii dintre partile implicate in conflict;

(g) expertiza legislativa.

- SUA:

(a) ar fi co-garant al solutiei politice, conferind credibilitate acestor garantii;

(b) ar contribui cu asistenta financiara inclusiv prin intermediul institutiilor financiare;

(c) participarea la misiunea de observatori militari, si la Misiunea Cooperativa de Politie (in cazul in care va dori o implicare directa).

In concluzie, reglementarea transnistreana poate fi transformata din dezavantaj intr-o sansa pentru integrarea europeana a Moldovei. Folosind necesitatea solutionarii transnistrene, de care este interesata si UE, Moldova poate crea premisele pentru o integrare sectorala cu UE in domeniul de Justitie si Afaceri Interne, si includerea in Procesul de Stabilizare si Asociere. Acestea ar urma sa fie efectuate nu dupa reglementarea problemei transnistrene, ci ca parte indispensabila a procesului de reglementare transnistreana. Procesul de Stabilizare si Asociere a fost creat anume pentru state afectate de conflicte de la hotarul UE. PSA este destinat anume rezolvarii conflictelor ca in cazul Moldovei, si Chisinaul trebuie sa tina cont de aceasta in construirea discursului politic fata de Bruxelles. Conflictul transnistrean este un impediment pentru integrarea europeana a Moldovei, insa tot atat de adevarat este ca existenta acestui conflict este principalul argument ca Moldova sa faca parte din Procesul de Stabilizare si Asociere.

CONCLUZII

Republica Moldova are nevoie de o reglementare transnistreana durabila. Mecanismul actual de mediator si garanti nu corespunde intru totul acestor exigente, si nici realitatilor regionale in contextul extinderii UE si NATO. Pentru a obtine o solutionare durabila a conflictului e nevoie ca formatul de reglementare a acestuia sa tina cont de largirea UE si NATO, si al interesului crescand din partea acestor institutii fata de problema transnistreana. Dupa cum a demonstrat participarea partiala a UE la solutionarea problemelor ce tin frontiera moldo-ucraineana si in exercitarea de presiuni asupra Transnistriei, o implicare mai consistenta din partea UE in reglementarea transnistreana va aduce beneficii Moldovei.

Dependenta excesiva a unei eventuale reglementari de vreunul dintre mediatori, vine in contradictie cu necesitatea de a asigura o solutie durabila a conflictului transnistrean. Cu alte cuvinte daca Moldova doreste ca Transnistria sa nu isi reactivizeze tendintele separatiste dupa o eventuala reunificare, atunci trebuie sa existe o balanta a garantilor reglementarii transnistrene. Exista temeri ca mecanismul actual de garantii nu va putea asigura rezolvarea durabila al conflictului, ci suspendarea lui. Dupa o eventuala reunificare a Moldovei, intre Chisinau si Tiraspol vor exista suficiente probleme si tensiuni politice, economice, sociale sau culturale. Este necesara existenta unor forte externe care vor fi capabile sa aplice suficiente presiuni asupra Transnistriei ca aceasta sa nu recurga la argumentul "separatist" atunci cand ii va conveni. Pana la momentul actual nici Federatia Rusa, nici OSCE sau Ucraina nu au putut demonstra ca detin parghiile sau

vointa politica de a presa cu succes Transnistria. In schimb acest tip de instrumente pot fi aplicate de catre UE, inclusiv in cooperare cu SUA, OSCE, Ucraina si Rusia.

Un model de reglementare al conflictului transnistrean in care Rusia ar juca un rol dominant, chiar quasi-monopolist, nu ar asigura o solutie durabila fara necesitatea implicarii constante a actorilor din exterior in afacerile interne ale noului stat. In fond nici la Chisinau, nici la Bruxelles, nu se doreste ca Republica Moldova reunificata sa devina un nou protectorat in Europa, cu diferenta ca ar fi un protectorat al Rusiei si Ucrainei, fara perspective de integrare europeana. Totodata, situatia cand Rusia ar fi principalul garant in reglementarea transnistreana ar ignora o serie de factori politico-economici care sunt indispensabili stabilizarii reale a Moldovei. Democratizarea, demilitarizarea si decriminalizarea Transnistriei nu pot fi atinse prin garantii ruso-ucrainene.

In plus, actualii mediatori nu pot veni cu un program economic de reconstructie al Moldovei, si nici garantiile politice nu sunt suficient de credibile in conditiile in care nici Ucraina, nici OSCE nu ar putea contrabalansa un eventual sprijin al Federatiei Ruse fata de tendintele centrifuge in Moldova. UE este singurul actor european care poate activa intreg spectrul de instrumente necesare pentru reglementarea transnistreana – economice, politice si de securitate. Rusia, Ucraina si OSCE nu poseda aceste capabilitati, si nici un interes clar de a le aplica.

Trebuie reconsiderat si rolul OSCE in solutionarea conflictului transnistrean. OSCE va fi foarte utila in rezolvarea problemei transnistrene, dar nu in calitatea pe care o are astazi. Daca Moldova doreste o solutionare durabila a problemei transnistrene, Chisinaul trebuie sa sustina o modificare a aranjamentelor de solutionare al conflictului. In interesele Chisinaului este ca OSCE sa se ocupe in Moldova de ceea ce face cu succes si in alte parti. Astfel, OSCE ar trebuie sa se concentreze mai mult pe promovarea normelor democratice, monitorizarea alegerilor (inclusiv in Transnistria), facilitarea dialogului intre minoritatile nationale si populatia majoritara, democratizarea Transnistriei, promovarea si monitorizarea unei eventuale reforme a structurilor de securitate in Transnistria etc. Rolul OSCE in Moldova trebuie sa fie determinat de experienta foarte pozitiva a acestei organizatii in Balcani, si sa tina cont de segmentele pe care OSCE poate contribui pozitiv la atenuarea sau prevenirea, dar nu rezolvarea, unor crize. Un astfel de rol pentru OSCE este larg acceptat atat intre oficiali ai organizatiei, cat si intre oficiali rusi si europeni.

In cadrul politicii pentru “Europa largita” UE se declara gata de a fi mai activa in solutionarea crizelor de la periferia sa, inclusiv in Transnistria. Implicarea UE in reglementarea transnistreana va favoriza procesul de reglementare transnistreana, dar si eforturile de integrare europeana a Moldovei. O implicare mai activa a UE in reglementarea transnistreana ar aduce Moldovei urmatoarele beneficii:

- UE este singurul actor ce detine intregul spectru de capabilitati economice, politice si de securitate pentru a sustine o reglementare pe termen lung al conflictului transnistrean;

- prezenta UE in mecanismele de reglementare transnistreana (inclusiv in procesul de negocieri) ar asigura exigente politice mai mari fata de mediatorii, si ar limita capacitatea lor de a declara unele lucruri, dar sa actioneze intr-o o maniera diferita. Astfel, Moldova poate promova ideea conform careia reglementarea transnistreana este unul din testele care demonstreaza faptul ca Rusia si Ucraina intr-adevar sunt gata sa isi construiasca parteneriatul strategic cu UE pe o comunitate de valori si principii de conduita internationala comune. Faptul ca UE va fi prezenta in procesul de reglementare transnistreana va limita politica actuala a Rusiei sau Ucrainei care la Bruxelles sau Strasbourg declara una, iar la Chisinau si Tiraspol actioneaza diferit;
- participarea directa a UE la securizarea hotarului de est a tarii, va fi un pas in directia integrarii europene a Moldovei, prin faptul ca ar fi o actiune concreta de integrare sectorala in politicile UE. Prin invitarea UE la monitorizarea hotarului de est, Moldova ar putea lansa ideea integrarii sale treptate in politicile de Justitie si Afaceri Interne UE (Pilonul III), cu atat mai mult ca insasi ideea de integrare sectorala a statelor vecine UE a fost lansata de Comisia Europeana prin propunerile sale pentru Europa largita, si sprijinite de Consiliul UE;
- UE detine capabilitatile civile necesare pentru asigurarea securitatii in regiuni afectate de conflicte. In Transnistria riscurile non-militare la adresa securitatii sunt mult mai actuale decat cele militare. UE este singurul actor credibil ce este direct interesat sa lupte cu crima organizata, traficul de persoane, arme si droguri, contrabanda in Transnistria si proasta gestionare a frontierei de est.

O implicare a UE in procesul de reglementare transnistreana se poate face prin urmatoorii pasi:

- obtinerea crearii unor posturi vamale mixte moldo-ucrainene cu participare a UE pe segmentul transnistrean al frontierei;
- contributia UE la lucrarile Comisiei Constitutionale trebuie incurajata. UE trebuie sa participe nu doar prin expertiza juridica realizata de expertii UE, ci prin implicare si mediere politica in lucrarile acestei comisii. UE detine parghiile politice si economico-financiare de a influenta atat lideri transnistreni cat si mediatorii. Rolul de mediator al UE la lucrarile Comisiei va ajuta Moldova sa isi promoveze mai bine propria viziune a solutionarii conflictului transnistrean;
- invitarea reprezentantilor UE la toate sedintele sau rundele de negocieri dintre Moldova si Transnistria, fie ca este vorba de Comisia constitutionala, Comisia unificata de control (CUC) sau formatul pentalateral de negocieri. Motivul ar fi ca UE va avea in 3-4 ani mai multe interese de securitate in regiune decat oricare alt actor international. O astfel de prezenta din partea UE pot fi transformate si in garantii implicite in procesul de solutionare al conflictului. Moldova are nevoie de astfel de garantii.

Implicarea UE in mecanismul de negocieri va trebui sa fie proiectata in special asupra mecanismelor de garantii in conflict. Ultimul capitol din acest studiu prezinta in detalii un model de garantii care ar consta dintr-o misiune de observatori militari (eventual inarmati usor) si o forta de politie condusa de UE. Un astfel de model va permite nu doar o

solutionare durabila al conflictului, limitand pericolul regenerarii tendintelor separatiste in cativa ani, ci va aduce si alte beneficii Moldovei, printre care mai multe sanse de acceptare in Procesul de Stabilizare si Asociere si integrare sectorala in Politicile UE ce tin de Afaceri Interne si Justitie. In plus UE este singurul actor capabil sa dezvolte o intreaga strategie de garantii in problema transnistreana, pentru ca o astfel de strategie trebuie sa cuprinda nu doar elemente politice si de securitate, dar si economice. OSCE, Rusia si Ucraina nu pot activa intregul set de masuri necesare reintegrarii Moldovei.

Chiar daca din perspectiva Rusiei si Ucrainei o implicare a UE in reglementarea transnistreana ar putea trezi critici din partea unor actori politici, la nivel oficial Moscova si Kievul au pregatit demult baza politica pentru implicarea UE in reglementarea transnistreana. Fara a face referiri directe la Transnistria, Rusia si Ucraina au facut suficiente declaratii politice privind cooperarea in domeniul securitatii si al gestionarii conflictelor din Europa. Toate aceste declaratii, lansate practic la toate summiturile UE-Rusia si UE-Ucraina din ultimii ani, pot fi invocate drept o baza politica pentru o cooperare concreta, nu declarativa dintre Bruxelles cu Moscova si Kiev. In plus Ucraina s-a asociat unilateral la Politica Externa si de Securitate Comuna al UE in septembrie 2001, si acest lucru trebuie subliniat atunci cand politica Ucrainei fata de Transnistria nu corespunde intru totul politicii europene.

Cooperarea dintre UE si Rusia in reglementarea transnistreana trebuie prezentata drept un impuls care ar dezvolta un cod de cooperare in domeniul securitatii dintre acesti actori. Astfel s-ar realiza dorinta mai veche a Rusiei de a crea institutii comune cu UE responsabile de probleme de securitate in Europa. In plus o cooperare in problema transnistreana dintre UE si Rusia poate mari increderea reciproca intre parti si ar contribui la cristalizarea unor mecanisme de cooperare in sfera securitatii, de care pana acum s-a vorbit doar, si pe care si Rusia si le doreste. Cazul Transnistriei trebuie sa devina o realizare in practica a intentiilor de cooperare in sfera securitatii dintre UE si Rusia. Moldova are tot interesul ca reglementarea transnistreana sa devina una din sferele de cooperare mai intensificata dintre Rusia si UE, fapt care ar putea contribui la o reunificare durabila a Moldovei.

Pe viitor, Moldova trebuie sa construiasca o linie de argumentatie la Bruxelles conform careia includerea in PSA ar crea premisele unei solutionari definitive in problema transnistreana. Fara perspective europene pentru Moldova ar exista pericolul ca problema transnistreana sa repara pe agenda si dupa reglementarea formala a conflictului. O solutie definitiva ar trebui sa fie construita nu doar pe presiunile externe asupra Transnistriei, ci si pe interesul economic si politic al populatiei si al agentilor economici din stanga Nistrului sa faca parte din Moldova. La momentul actual Moldova nu este un stat atractiv pentru transnistreni, insa includerea Moldovei in PSA si accesul preferential pe piata UE ar favoriza in Transnistria tipul de procese interne care vor facilita reintegrarea Moldovei. UE ar juca in acest proces un rol cheie, pentru ca este singurul actor international capabil sa impulsioneze procesele din Moldova intr-o directie pozitiva si sa elaboreze o strategie cu adevarat multidimensionala pentru a sustine reintegrarea Moldovei.

Solutionarea conflictului transnistrean cu participarea UE poate crea premisele pentru o integrare sectorala a Moldovei in anumite aspecte ale politicilor de Justitie si Afaceri Interne UE, si includerea in Procesul de Stabilizare si Asociere. Acestea ar urma sa fie efectuate nu dupa reglementarea problemei transnistrene, ci ca parte indispensabila a procesului de reglementare transnistreana. Procesul de Stabilizare si Asociere a fost creat anume pentru state afectate de conflicte de la hotarul UE. Conflictul transnistrean este un impediment pentru integrarea europeana a Moldovei, insa tot atat de adevarat este ca existenta acestui conflict este principalul argument ca Moldova sa faca parte din Procesul de Stabilizare si Asociere.

Bibliografie:

Buscher, Klemens, 1999: "The Missions to the Republic of Moldova and the Ukraine: A Double-Entry Balance Sheet", in: *The OSCE Yearbook 1999*, pp. 195-210.

Comunicat de presa, 18.03.2003, Serviciul de presa al Guvernului. Comunicat privind reuniunea a V-a a Consiliului de Cooperare Republica Moldova-Uniunea Europeana.

CPSI 2003: "*Sécurité Internationale: Défis et perspectives*", Le Centre de politique de sécurité internationale du Département Fédérale des Affaires Etrangères de la Suisse, Berne, 2003.

Press Office, The Government of Moldova, "Press Release on the Fifth Meeting of the Moldova EU Cooperation Council", Brussels, 18 March 2003.

Coppieters, Bruno and Michael Emerson, 2002: "*Conflict Resolution for Moldova and Transnistria through Federalization?*", CEPS Policy Brief No.25, August 2002, Accessed on 23 January 2003; <http://www.ceps.be>

Council of the European Union, 12 June 2003: "Wider Europe - New Neighbourhood – draft Council Conclusions", 10447/03, LIMITE, NIS 78, COEST 47, PESC 342, MED 27, from COREPER to COUNCIL, 11 June 2003.

Declaration by the EU High Representative, 19.02.2003: "*Dr. Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, confirms the European Union's full commitment to see a rapid and peaceful outcome in Transnistria, following his meeting with Moldovan Foreign Minister Nicolae Dudau*", Brussels, 19 February 2003, S0026/03.

Emerson, Michael, 2002: "*The Wider Europe as the European Union's Friendly Doctrine*", CEPS Policy Brief No.27, October 2002. Accessed on 23 January 2003, <http://www.ceps.be>

EU approach on Moldova, Policy Paper, the European Commission, 2002.

The European Commission, 11 March 2003: *Wider Europe Neighbourhood: proposed new framework for relations with the EU's Eastern and Southern neighbours*"; http://eurojournal.org/more.php?id=43_0_1_6_M7

EU Council Common Position 2003/139/CFSP of 27 February 2003 concerning restrictive measures against the leadership of the Transnistrian region of the Moldovan Republic, in: *Official Journal of the European Union*, 28.02.2003, L.53/60.

EU Declaration, 4.12.02: *Declaration by the Presidency on Behalf of the European Union Regarding the Transnistria Conflict in Moldova*, Brussels, 4 December 2002, 15272/02 (Presse 387), P 181/02.

EU Declaration, 9.01.03: *Declaration by the Presidency on Behalf of the European Union Regarding the Transdnistrian Conflict in Moldova*, Brussels, 29 January 2003, 5841/03 (Presse 21), P 12/03.

EU-Moldova Cooperation Council, *Fifth Meeting of the Co-operation Council between the European Union and Moldova*, Brussels, 18 March 2003, 7432/03 (Presse 80).

EU-Moldova Parliamentary Cooperation Committee, 11 June 2003, Sixth Meeting, Chisinau.

EU Presidency Work Plan on the implementation of the Common Strategy of the European Union on Ukraine, Brussels, 15 July 2002, The Council of the European Union, 10984/02, NIS 95, COEST 28, PESC 293.

EU-Russia Joint Statement, 3.10.2001; Press Release of the Belgium Presidency, Brussels.

EU-Russia Joint Statement, 29.05.2002; Russia – EU summit in Moscow.

EU-Ukraine Joint Statement, 11.09.2001: Ukraine-EU Summit in Yalta.

EU-Ukraine Joint Statement, 5.07.2002: European Union – Ukraine Summit, Copenhagen.

Kubicek, Paul (1999). The End of Line for the Commonwealth of Independent States, in *Problems of Post-Communism*, vol. 46, no.2, March/April 1999, pp. 15-24. ©1999 Sharpe Inc.

Lynch, Dov, 2001: *“Managing Separatist States: A Eurasian Case Study”* Occasional paper 32, Institute for Security Studies – western European Union, Paris, November 2001.

Lynch, Dov, 2003: "Russia faces Europe", Chaillot Papers No. 60, May 2003, Institute for Security Studies, European Union.

<http://www.iss-eu.org>

MacFarlane, Neil S. and Oliver Thränert (1996). *Balancing hegemony: The OSCE in the CIS*. ©Centre for International Relations.

MAE al Federatiei Ruse: "O podpisanii Prezidentom Rossii V.V. Putinyom Rasporiajenia "O napravlenii sotrudnikov organov vnutrennih del Rosiiskoi Federatii v sostav politeiskoi missii Evropeiskogo soiuza v Bosnii", Ministerstvo Inostrannyh Del, 2003/07/05-6. <http://www.mid.ru>

Munteanu, Igor, 1999: "Moldova and the OSCE", in: *The OSCE Yearbook 1999*, pp.141-152.

Nantoi, Oazu, 2002: Countdown Race, Institute for Public Policy.
<http://www.ipp.md>

Nothdurfter, Josef, 2003: "Smuggling and weapons trafficking in Southeast Europe: the EUPM experience", in: *Crushing Crime in Southeast Europe: a Struggle of Domestic, Regional and European Dimensions, 6th Workshop of the Study Group "Regional Stability in Southeast Europe"*, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, Vienna, May 2003.

Nowak, Agnieszka, 2003: "L'Union en action: la mission de police en Bosnie", Publications Occasionelles 42, Janvier 2003, l'Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européenne, Paris.

OSCE Istanbul summit declaration, 19 November 1999.

OSCE Statement by the Ministerial Council, 7 December 2002, 2nd Day of the Tenth Meeting, Porto; MC(10).JOUR/2

Popescu, Nicu, 2003a : "Transnistria: a new conflict for the new Europe", in: *Russia and Eurasia Review* Vol.2, Issue 6, 18 March 2003; The Jamestown Foundation, The Hurford Center for Eurasia Studies, Washington D.C.

Popescu, Nicu, 2003b : "The Settlement of the Transnistria Conflict in Moldova: Towards a Gradual Involvement of the European Union", in: *After Prague and Copenhagen, Iraq impacts on the Euro Atlantic Security Issues*, Proceedings of the 15th Meeting of the Euro Atlantic Security Study Group, Dubrovnik 5-6 May 2003, Partnership for Peace Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes; NATO School (SHAPE).

Presedintia Republicii Moldova, 17.04.2003, Comunicat privind intrevvederea dintre Presedintele Republicii Moldova si Inaltul Reprezentant al Uniunii Europene pentru Politica externa si de securitate comuna.

Serviciul de presa al MAE, 19.02.2003: "Primele rezultate ale vizitei ministrului moldovean de externe la Bruxelles". Accesat pe <http://www.pressbox.md>

Socor, Vladimir, 2003: "*The OSCE and Federalization Failing in Moldova*", IASPS Policy Briefings: Geostrategic Perspectives on Eurasia, No.13, 27 January 2003, Institute for Advanced Strategic and Political Studies.

Tripodi, Paolo, 2002: "Operation Alba: A Necessary and Successful Preventive Deployment", in *International Peacekeeping*, Vol.9, Winter, pp. 89-104.

Vahl, Marius, 2001: "*Borderland Europe (11): Transforming Transnistria?*", Centre for European Policy Studies Commentary. Accessed on 25 January 2003.
www.ceps.be/commentary/1001/mv251001.php

Whyte, Nicholas, 2002: "L'Heure de l'Europe – enfin arrivée?", in: *Readings in European Security* Vol.1, Centre for European Policy Studies, Brussels; International Institute for Security Studies, London.

Stiri:

Basa Press, 01.02.03: "Interview with William Hill, Head of the OSCE Mission to Moldova".

EIS (European Information System), European report, 20.03.03: "EU/Moldova: Mixed-response to "Wider Europe" Initiative.

Europa Libera, Ora Moldovei, 04.07.2003, Interviu cu Dov Lynch. Textul relatarii distribuit prin reseaua "Eurostiri".

Infotag News Agency, 28.02.2003: "In cadrul negocierilor pentru solutionarea diferendului transnistrean, a fost pus de acord mecanismul de elaborare a noii constitutii a Moldovei".

Infotag News Agency, 11.03.03: "La Bruxelles se desfasoara negocieri in problema securizarii frontierei moldo-ucrainene".

Infotag News Agency, 19.03.03: "Pentru Solutionarea Problemei Transnistrene este nevoie de ameliorarea situatiei economice in Moldova".

Nezavisimaya Gazeta, 8.04.03: "Voенно – garantijnaja operacija v Moldavii".

RFE/RL 05.02.2003; "EU: Brussels Ponders New Institutions In Cooperation with Russia", Ahto Lobjakas, Radio Free Europe/Radio Liberty. Accessed on 6.02.2003
<http://www.rferl.org/nca/features/2003/02/05022003171732.asp>

Interviuri:

Interviu A	- interviu cu persoana implicata in elaborarea deciziilor Consiliului UE vis-à-vis Moldova, Paris, aprilie 2003.
Interviu B	- interviu cu un fost oficial UE, Bruxelles, aprilie 2003.
Interviu C	- discutie la Centrul de Studii al Politicilor Europene (CEPS), Bruxelles, aprilie 2003.
Interviu D	- discutie cu un oficial, Bruxelles, aprilie 2003.
Interviu E	- interviu cu un Membru al Parlamentului European, Bruxelles, aprilie 2003.
Interviu F	- discutie cu un expert, Vrije Universiteit Brussel, Bruxelles, aprilie 2003.
Interviu G	- discutie cu persoana implicata in procesul de elaborare al deciziilor in Consiliul UE, Dubrovnik, mai 2003.
Interviu H	- discutie cu un oficial din Ministerul Apararii, Berlin, iunie 2003.

Pagini web:

Centre for European Policy Studies – www.ceps.be
EU Police Mission in Bosnia – www.eupm.org
Eurojournal.org – www.eurojournal.org
European Security Forum – www.eusec.org
European Union – www.europa.eu.int
Institute for Security Studies of the European Union – www.iss-eu.org
Radio Free Europe / Radio Liberty – www.rferl.org

Anexa I. Lista Abrevierilor.

CEPS	– Centrul de Studiu al Politicilor Europene
COPS	– Comitetul Politic si de Securitate al Uniunii Europene
CSCE	– Conferinta pentru Securitate si Cooperare in Europa
CSI	– Comunitatea Statelor Independente
CUC	– Comisia Unificata de Control
DG Relex	- Directoratul General pentru Relatii Externe al Comisiei Europene
ECE	– Europa Centrala si de Est
EUPM	- Misiunea de Politie a UE in Bosnia
GOTR	– Grupul Operativ de Trupe Ruse
ISS (UE)	– Institutul de Studii de Securitate al Uniunii Europene
JAI	– Justitie si Afaceri Interne
MCPM	– Misiunea Cooperativa de Politie din Moldova
MAI	– Ministerul Afacerilor Interne
NATO	– Organizatia Tratatului Atlanticului de Nord
ONU	– Organizatia Natiunilor Unite
OSCE	– Organizatia pentru Securitate si Coopeare in Europa
OTSC	– Organizatia Tratatului pentru Securitate Colectiva
PESA	– Politica Europeana de Securitate si Aparare
PESC	– Politica Externa si de Securitate Comuna al Uniunii Europene
PSA	– Procesul de Stabilizare si Asociere
PSESE	– Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-est
RM	– Republica Moldova
RMN	– Republica Moldoveneasca Nistreana
RTF	– Grupul Regional de Lucru
SVR	– Serviciul de Informatii Externe al Federatiei Ruse
SUA	– Statele Unite ale Americii
UE	– Uniunea Europeana.

ⁱ Autorul aduce multumiri celor ce intr-un fel sau altul si-au adus contributia prin idei si critici la elaborarea acestui studiu: Jurgen Dieringer, Dov Lynch, Michael Merlingen, Oazu Nantoi, Ina Tcaci, Marius Vahl si cateva persoane ce au preferat sa nu fie nominalizate. Greselile si neajunsurile din acest studiu sunt ale autorului. Reactiile la acest studiu pot fi trimise la adresa np@eurojournal.org .